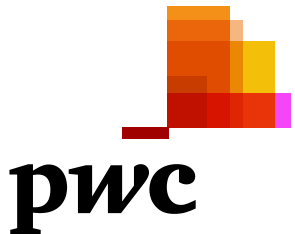

Advisory/Consulting/Tax

Ziņojums par ārvalstu pieredzi gada procentu likmes izmantošanā un nosakot ierobežojumus nebanku kreditēšanā

*Konfidenciāls
2013. gada 25. marts*

Baiba Fromane

Vadītāja

Latvijas nebanku kredītdevēju asociācija

Valņu iela 5/1, Rīga, LV-1050

2013.gada 25.marts

L. cien., B. Fromanes kundze!

Ziņojums par ārvalstu pieredzi gada procentu likmes izmantošanā un nosakot ierobežojumus nebanku kredītēšanā

Atbilstoši Jūsu pieprasījumam šā gada 5. martā, esam sagatavojuši neatkarīgu pētījumu par ierobežojumiem, ko citas Eiropas Savienības dalībvalstis izmanto, lai regulētu nebanku kredītēšanas nozari. Ziņojums sastāv no divām galvenajām daļām:

- (1) Gada procentu likmes formulas piemērotības izpēte;
- (2) Gada procentu likmes ierobežojumu jautājuma izpēte 6 valstīs.

Šis ziņojums ir sagatavots ar mērķi apzināt pastāvošo regulējumu attiecībā uz nebanku kredītdevējiem citās ES valstīs, noteikt kopējās tendences un izcelt katras valsts atšķirības, kas noteiktas dalībvalstu normatīvajos aktos attiecībā uz nebanku kredītēšanas nozares regulēšanu. Ziņojums sagatavots sadarbojoties ar finanšu un atbilstošo normatīvo aktu ekspertiem no PwC uzņēmumiem Somijā, Zviedrijā, Dānijā, Lietuvā, Igaunijā un Lielbritānijā. Ziņojums sagatavots atbilstoši normatīvajiem aktiem, kas ir spēkā ziņojuma sniegšanas dienā.

Latvijas nebanku kredītdevēju asociācija kā šī ziņojuma saņēmējs ir tiesīga iepazīstināt ar visu šī ziņojuma saturu citas personas, lai veicinātu izpratni par nebanku kredītēšanas nozares attīstības tendencēm. PricewaterhouseCoopers SIA nav atbildīgs par jebkādu zaudējumu, kaitējumu vai izdevumiem, kas radušies šai citai personai, kurai šis ziņojums ir kļuvis pieejams un kura ir izmantojusi šo ziņojumu jebkādā veidā.

Jautājumu gadījumā, lūdzu sazinieties ar mums.

Ar cieņu,

Zlata Elksniņa - Zaščirinska

Valdes locekle

Nodokļu un juridiskās konsultācijas

PricewaterhouseCoopers SIA,

Kr. Valdemāra iela 21, Rīga LV-1010, Latvija, LV40003142793

T: +371 6709 4400, F: +371 6783 0055, www.pwc.com

Satura rādītājs

Nodaļa		Lpp.
Darba uzdevums		
1	Ziņojuma kopsavilkums	1
2	Detalizēta analīze	4
2.1	Gada procentu likmes aprēķina formulas analīze	5
2.2	GPL ierobežojumu jautājumu izpēte 6 ārvalstīs	24
Pielikumi		
1	Izmantotie saīsinājumi	32
2	Ārvalstu analīze	34
3	Izmantotā literatūra	48

Nodaļa 1

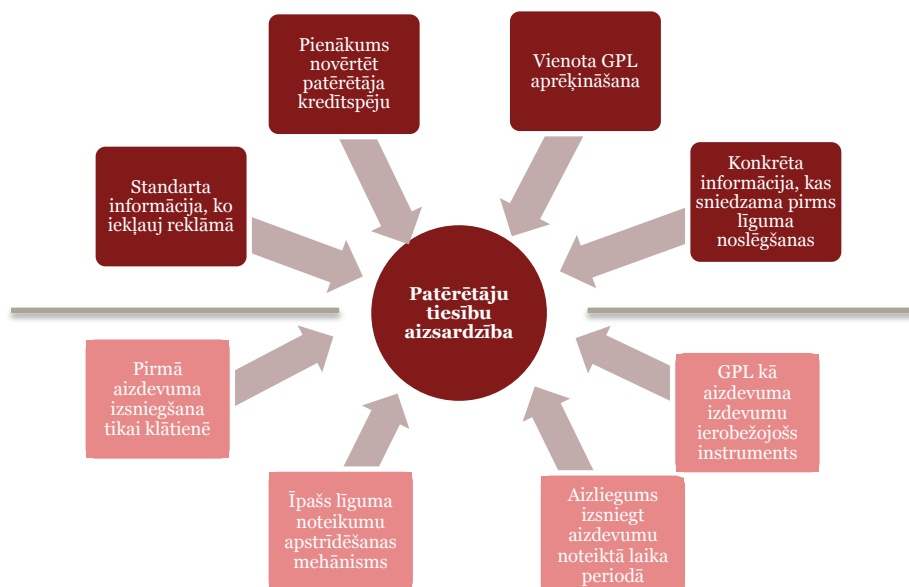
Ziņojuma kopsavilkums

Kopsavilkums (1/2)

Vēsturiskie apstākļi un kopējās tendences gada procentu likmes piemērošanā

- Valstu situāciju izpēte liecina, ka tirgū ir pieprasījums pēc ātriem patēriņa kredītu pakalpojumiem un to nespēj apmierināt tradicionālie banku pakalpojumi. Neapmierināts šis pieprasījums rada augsni nelegālam tirgum.

Patērētāju kredītēšanas pamatprincipi saskaņā ar Direktīvu 2008/48/EK ar mērķi sekmēt patērētāju aizsardzību visā ES

Katras valsts nacionālie, patērētāju kredītēšanas nozari regulējošie instrumenti, kas ieviesti papildu Direktīvai 2008/48/EK

- Direktīvas 2008/48/EK prasības
- Valstu nacionālie nozares regulējošie instrumenti

Ziņojums par ārvalstu pieredzi gada procentu likmes izmantošanā un nosakot ierobežojumus nebanku kredītēšanā • Ziņojums
PwC

- Gada procentu likmes (“GPL”) formulas ieviešanas vēsturiskie apstākļi liecina, ka tā tika noteikta ar mērķi veicināt kredītēšanas tirgus caurskatāmību, salīdzināmību un palielināt patērētāju informētību gan saskaņā ar Eiropas Savienības (“ES”), gan nacionālajiem normatīvajiem aktiem.
- Vēsturiski GPL formulas nepieciešamība tika balstīta uz banku sektora ilgtermiņa pakalpojumiem un tai nav veikti pielāgojumi īstermiņa (kredītiem īsākiem par 1 gadu) kredītēšanas specifikai. Līdz ar to GPL formula ir izmantojama, lai salīdzinātu tradicionālo banku piedāvātos pakalpojumus, bet nav izmantojama, lai veiktu salīdzinājumu starp nebanku kredītdevēju pakalpojumu un tradicionālajiem banku pakalpojumiem.
- GPL nav piemērots instruments, lai salīdzinātu kredītēšanas produktus, kuru termiņš pārsniedz gadu ar kredītiem, kuru termiņš ir mazāks par gadu. **Bieži vien, salīdzinot īstermiņa kredītu un ilgtermiņa kredītu, GPL ir lielāks īstermiņa kredītam, bet faktiski tas klientam izmaksā lētāk (skat. Slīdņi Nr.12).** Līdz ar to GPL nav rādītājs, kurš atspoguļo to, kas klientam konkrētā situācijā ir izdevīgāk.
- Tikai ļoti nedaudzas valstis ir izvēlējušās noteikt GPL ierobežojumu un tos salīdzināt starp banku un nebanku sektoru. Kopējā tendence rāda, ka valstis bieži izvēlas citus regulēšanas mehānismus, lai pilnvērtīgāk aizsargātu patērētāju intereses.
- Pēc GPL formulas ieviešanas saskaņā ar 2008. gada 23. aprīļa Eiropas parlamenta un padomes Direktīva par patēriņa kredītīgumiem 2008/48/EK (“Direktīva 2008/48/EK”) arvien vairāk ES valstis ir konstatējušas, ka patērētāji izvēlas pakalpojumu pēc citiem, vienkāršākiem kritērijiem – kopējais sadārdzinājums absolūtā izteiksmē, atmaksājamā summa absolūtā izteiksmē attiecībā pret patērētāja sagaidāmo ienākumu.

Kopsavilkums (2/2)

- Vairākas valstis, vērtējot GPL regulēšanu nonāca pie šādiem secinājumiem, kādēļ arī **GPL ierobežojums netika izvēlēts kā tirgus regulēšanas mehānisms**:
 - **Neveicina tirgus caurspīdīgumu un salīdzināmību, jo daļa izmaksu tiek pārceltas uz papildpakalpojumiem, kuri netiek iekļauti formulas aprēķinā;**
 - **Neveicina patērētāju aizsardzību;**
 - **Izslēdz iespēju aizņemties riskantākajai klientu grupai;**
 - **Aizņemšanās neiespējamība veicina nelegālā tirgus attīstību;**
 - **Palielina nepieciešamību pēc valsts pārvaldes iestāžu uzraudzības un papildu līdzekļu izlietojuma uzraudzībā un administrācijā.**
- Piemēram, 2010. gada maijā Lielbritānijas patērētāju tiesību aizsardzības birojs (angliski – The Office of Fair Trading), kas ir nebanku kredītdevēju regulējošais dienests Lielbritānijā, ir publicējis ziņojumu par GPL griestu noteikšanas efektivitāti un ietekmi uz Lielbritānijas tirgu. Šis ziņojums apkopoja Lielbritānijas un vairāku citu valstu, piemēram, Kanādas, Amerikas Savienoto valstu (“ASV”) un Austrālijas, ekspertu viedokli un praksi attiecībā uz GPL ierobežojumu noteikšanas ietekmi. Tā rezultātā Lielbritānija ir atteikusies no GPL ierobežojumu noteikšanas, bet izvēlējusies alternatīvus veidus industrijas regulēšanai, piemēram, reklamēšanās ierobežojumus, patērētāju maksātspējas analīzi, informācijas atklātības principu gan par aizdevēja uzņēmējdarbību, gan arī aizdevuma līguma noteikumiem, par galveno mērķi izvirzot patērētāju tiesību aizsardzību.
- Ārvalstu prakses apkopojums parāda, ka ir noteikti dažādi tirgus pašregulācijas mehānismi (t.sk., nodrošināta sekmīga iekšējā regulatora darbība), kas padara tirgu caurskatāmāku un veicina to, ka noteikumi tiek izpildīti precīzāk un sekmīgāk.
- Ārvalstu prakse liecina, ka ir dažādas funkcijas un pienākumi ārējiem regulatoriem – patērētāju aizsardzības dienestiem un finanšu tirgu uzraudzītājiem. Kā vienu no veiksmīgākajiem piemēriem var minēt Lielbritānijas pieredzi, kur šo funkciju veic nevis atsevišķi patērētāju aizsardzības birojs vai finanšu tirgus uzraudzītājs, bet uzraudzību nodrošina institūcija ar konkrētu un pielāgotu kompetenci un specifiku.
- Analizējot citu valstu pieredzi, secināts, ka laba prakse ir noteikt maksimālos līgumsoda apmērus par laikā neveiktu maksājumu. Tomēr jāņem vērā, ka šādā veidā tiek ierobežotas tikai kopējās patērētāja izmaksas, bet netiek risināta pati situācija.
- Ārvalstu prakses apkopojums liecina, ka arī valstīs, kurās ir noteikts maksimālais pieļaujamais GPL, tās papildus izmanto citus administratīvus instrumentus patērētāju aizsardzībai, kā rezultātā var secināt, ka **GPL ierobežojumi nav vēlami. Šādi ierobežojumi atstāj negatīvu ietekmi uz patērētāju aizsardzību un ekonomiku kopumā.**

Nodaļa 2

Detalizēta analīze

Nodaļa 2.1

Gada procentu likmes aprēķina formulas analīze

Kas ir GPL (gada procentu likme)?

GPL ir kredīta kopējās izmaksas patērētājam, kas ir izteiktas ikgadējos procentos no kredīta kopsummas saskaņā ar Direktīvas 2008/48/EK noteikumiem.

- Direktīvā noteikts vienādojums, kas izsaka ekvivalenci **gada periodā** starp esošo aizdevumu, no vienas puses, un kopējo esošo atmaksas un izmaksu vērtību, no otras puses

$$\sum_{k=1}^m C_k (1 + X)^{-t_k} = \sum_{l=1}^{m'} D_l (1 + X)^{-s_l}$$

- X** ir GPL,
- m** ir pēdējās kredīta izņemšanas skaits,
- k** ir kredīta izņemšanas skaits, tātad $1 \leq k \leq m$,
- C_k** ir izņemtā kredīta summa k,
- t_k** ir gados un gada daļās izteikts starplaiks starp pirmo kredīta izņemšanas datumu un katras nākamās kredīta daļas izņemšanas datumu, tātad $t_1 = 0$,
- m'** ir pēdējā maksājuma vai izmaksu maksājuma skaits,
- l** ir maksājuma vai izmaksu maksājuma skaits,
- D_l** ir maksājuma vai izmaksu maksājuma summa,
- s_l** ir gados un gada daļās izteikts starplaiks starp pirmās kredīta izņemšanas datumu un katra maksājuma vai izmaksu maksājuma datumu.

Galvenie secinājumi:

- GPL formula veidota kredītiem, kuru termiņš ir izteikts gados vai gada daļās (formulas apzīmējumi t_k un s_l), kas pamatā ir patēriņa kredītiem, ko izsniedz bankas. Formulā var izteikt termiņu dienās (piemēram, 14 dienas tiek izteikta kā daļa no gada – 14/365), tomēr tā nav specifiski piemērota uz patēriņa kredītiem, kuriem termiņš ir īss (piemēram, dienas vai mēneši, t.i., mazāk par 1 gadu).
- GPL ietver kredīta kopējās izmaksas (procentus, komisijas naudas, nodokļus un jebkādus citus maksājumus, kas patērētājam jāmaksā saistībā ar kredītīgumu un kas ir kredītoram zināmi, izņemot notāra izmaksas). Formulā nav specifiski piemērots tas, ka banku sektora pakalpojumiem nav vienādas komisijas un administrēšanas maksas, salīdzinot ar nebanku sektora pakalpojumiem.
- GPL neparāda faktisko pārmaksas apmēru jeb kredīta cenu - kredīts ar lielu GPL klientam izmaksā lētāk.

Secinājums:

GPL nav specifiski pielāgota kredītiem, kuru termiņš ir mazāks par vienu gadu. Ir vairākas būtiskas atšķirības starp banku un nebanku sektora pakalpojumiem, kuriem šī formula nav īpaši pielāgota – t.sk., aizņēmuma termiņš, komisiju un administrēšanas maksu atšķirības.

GPL formula nav piemērota īstermiņa kredītiem

GPL formula ne tikai palielina faktisko aizņēmuma periodu līdz gadam, bet arī pieņem, ka ik periodu procenti tiek rēķināti kā saliktie procenti – t.i., procenti tiek rēķināti kā iepriekšējā perioda procentu pieaugums pie noteiktās procentu likmes nevis kā vienkāršie procenti

Piemērs:

Patērētājs vēlas aizņemties 100 LVL uz vienu dienu. Aizdevējs piedāvā aizdot šādu summu ar komisijas maksu – 1 LVL. Rezultātā klients nākamajā dienā atdod 101 LVL.

100 LVL	Kredīta summa, kas nepieciešama patērētājam
1 diena	Termiņš, uz cik ilgu laiku kredīts nepieciešams
1 LVL	Komisijas izmaksas, kas patērētājam jāsedz
101 LVL	Summa, kuru pēc vienas dienas patērētājs samaksā aizdevējam.

1%	Faktiskais sadārdzinājums
365%	Gada procentu likme, ja rēķina pēc vienkāršo procentu principa
3678%	GPL, rēķinot saskaņā ar noteikto formulu Direktīvā (pēc salikto procentu paņēmiena), jo GPL formulā pieņemts, ka šis viens konkrētais patērētājs aizņemsies arī nākamajā dienā, aiznākamajā dienā un visās pārējās gada dienās (t.i., kopā 365 dienas) ar tādu pašu procentu likmi. Rezultātā, rēķinot saliktos procentus:

	1.diena	2.diena	3.diena 365 reizes kopā
Kredīta summa	100	101	102.01	
Atmaksātā summa	101 (1% no 100 LVL +100 LVL)	102.01 (1% no 101 LVL+101 LVL)	103.03 (1% no 102.01 LVL+ 102.01 LVL)	

Secinājums:

Īstermiņa kredītiem GPL formula nav piemērojama, jo faktiskais sadārdzinājums krasi atšķiras no aprēķina izmantojot GPL formulu. GPL formula būtu piemērojama, ja viens klients aizņemtos katru dienu vienu un to pašu pamatsummu un uzkrātos procentus un komisijas maksājumus visu gadu (t.i., katru dienu no 365 dienām), bet šādas situācijas reālajā dzīvē nav.

GPL aprēķins rada maldinoši augstu priekšstatu par likmi, jo kā rāda piemērs, tad saliktā procentu likme ir vairāk nekā 10 reizes augtāka nekā vienkāršā procentu likme, kas nav piemērojama īstermiņa kredītiem.

GPL aprēķināšana ES - tiesiskā regulējuma attīstība

Tikai tradicionālie banku pakalpojumi

1960. gadu vidus

Komisija ierosina sākt sagatavošanas darbus, lai noteiktu vienotus ES standartus attiecībā uz patērētāju kreditēšanu

1960s

1987. gada Patēriņa kredītu direktīvā aplūkota GPL

Lielākā daļa lēmumu par kopējām kredīta izmaksām un GPL aprēķināšanas metodi atstāti nacionālo tiesību aktu kompetencē. Dalībvalstīm atļauts noteikt pielietošanas metodi, nenosakot matemātisku formulu.

1987

1990. gada grozījumi 1987. gada Patēriņa kredītu direktīvā ievieš GPL formulu

Tika ieviesta GPL aprēķināšanas metode, noteikta matemātiskā formula un konkrēti pieņēmumi par GPL aprēķināšanu. Tomēr ne visas dalībvalstis to piemēroja.

1990

1998. gada grozījums 1987. gada Patēriņa kredītu direktīvā, saskaņā ar kuru tiek noteikta obligāta GPL formulas izmantošana

Noteica vienotu formulu **kā obligātu** visām dalībvalstīm GPL aprēķināšanai. Tomēr vēl joprojām bija neviennozīmīgi noteikts, kādas izmaksas attiecināt kā kopējās kredīta izmaksas (*TCC – total cost of credit*), kā rezultātā bankas piemēroja dažādu pieeju.

1998

Tradicionālie banku un ātrie patēriņa kredīti

2011. gada grozījums 2008. gada Direktīvā 2008/48/EK nosaka papildus pieņēmumus par GPL formulas aprēķināšanu

Nosaka papildus pieņēmumus GPL aprēķināšanā, lai minimizētu iespēju, ka GPL tiek aprēķināts dažādi. Pati GPL formula nemainās.

2011

Direktīva 2008/48/EK – GPL harmonizēšana visās ES dalībvalstīs

Tiek precīzi noteikta definīcija, ko var attiecināt kā kopējās kredīta izmaksas, kā rezultātā tiek mazinātas iespējas dažādība formulas piemērošanā. Pati GPL formula nemainās.

2008

2013. gada 1. janvāris

Termiņš, līdz kuram jāievieš 2011. grozījumi Direktīvā 2008/48/EK, norādot attiecīgos pieņēmumus par GPL formulu. Latvija ir ieviesusi direktīvas prasības nacionālajos tiesību aktos.

2013

Secinājums:

GPL aprēķina formula nav mainījusies kopš 1990. gada, kas norāda, ka tā vēsturiski ir bāzēta uz banku sektora produktiem nevis uz nebanku sektora produktiem, kas attīstījās tikai vēlākos gados.

Kādēļ tika ieviests jēdziens - GPL?

GPL ieviešanas galvenie iemesli:

Stingrāka patērētāju aizsardzība

- Pastāvīgi centieni vienādot kredīta kopējo izmaksu apmēra aprēķināšanas veidu; tā izteikšana, izmantojot GPL kā maksu par kredītu.
- Nepieciešams noteikt vienotu veidu, kādā novērtējamas patērētāja kredīta izmaksas, kas kalpotu par galveno lēmuma pieņemšanas kritēriju patērētājiem visā ES.
- Mērķis - nodrošināt līgumisku taisnīgumu starp aizdevuma līguma pusēm.
- Nepieciešams novērst atšķirības informācijā, ko patērētāji saņem no kredītu izsniedzējiem, paredzot patērētājiem tiesības saņemt tādu informāciju, kas ir viegli saprotama un tūlītēji salīdzināma.

Vienotā ES tirgus veicināšana

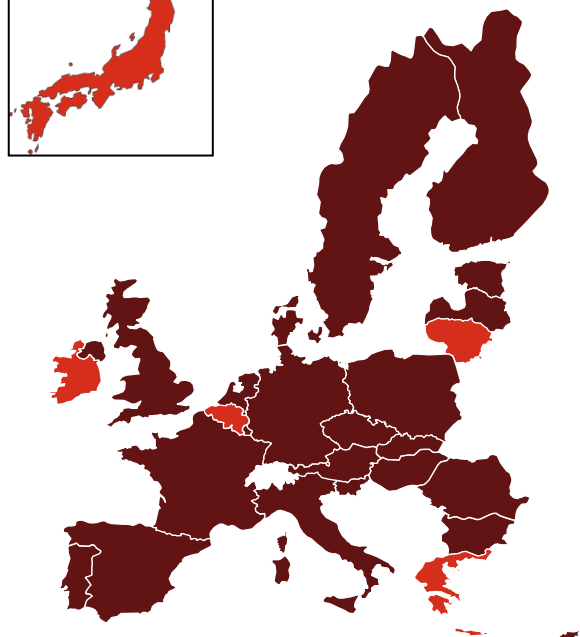
- Nepieciešams novērst atšķirības nacionālajos tiesību aktos par patērētāju aizsardzību
- Novērst atšķirības banku un nebanku praksē un nodokļu šķēršļus pārrobežu finanšu pakalpojumu sniegšanai
- Pārrobežu pirkumu (iegāžu) veicināšana

Secinājums:

ES valstu pieredze liecina, ka GPL aprēķina ieviešana ir mērķēta uz patērētāju tiesību aizsardzību, dodot iespēju salīdzināt piedāvājumus tirgū.

Pārskats par procentu ierobežojumiem Eiropas Savienības dalībvalstīs

Pētījums par procentu ierobežojumu piemērošanu neuzrāda regulatoru sagaidītajam rezultātam atbilstošu efektivitātes līmeni

- Dalībvalstis ar likumisko procentu ierobežojumu
- Dalībvalstis bez procentu ierobežojuma
- Valsts ārpus ES

Pārskats par procentu likmju ierobežojumiem ES

Dalībvalstis un valstis ar likumiski noteiktu GPL griestu likmi

Griekija, Īrija, Malta, Lietuva, Beļģija, Japāna*

Dalībvalstis bez procentu ierobežojuma vai ar mainīgu GPL procentu likmi

Francija, Vācija, Igaunija, Itālija, Nīderlande, Polija, Portugāle, Slovākija, Slovēnija, Spānija, Austrija, Bulgārija, Kipra, Čehija, Dānija, Somija, Ungārija, Latvija, Luksemburga, Rumānija, Zviedrija, Lielbritānija

Likumiski noteikta GPL procentu likme – Valstis ar fiksētu GPL likmes lielumu

Mainīga GPL procentu likme – Valstis ar mainīgu GPL likmes lielumu, kas tiek aprēķināta atkarībā no dažādiem faktoriem, piem., centrālās bankas likmes, kredītu klasēm vai kredītu termiņa.

- Pastāv ievērojamas atšķirības ES dalībvalstu attieksmē pret patērētāju kredītu cenu regulējumu.
- Direktīva 2008/48/EK neregulē procentu likmju ierobežojumu un katra ES dalībvalsts var brīvi piemērot procentu ierobežojumus.
- GPL kā patērētāju izdevumus kontrolējošs instruments ES tiek izmantots tikai Lietuvā, Īrijā, Maltā un Beļģijā. Pārējās ES valstīs tiek izmantoti atšķirīgi mehānismi, piesaistot patērētāju kopējās izmaksas noteiktam mainīgam lielumam, vai nekontrolējot GPL vispār.
- Dalībvalstu valdības un patērētāju kredītešanas nozares eksperti uzskata procentu ierobežojumus par strīdīgu pasākumu un tikai dažas ES dalībvalstis ir ieviesušas procentu ierobežojumus.

Secinājums:

GPL griestu noteikšana nav vēlama, tā atstāj negatīvu ietekmi uz patērētāju aizsardzību un ekonomiku kopumā

Ziņojums par ārvalstu pieredzi gada procentu likmes izmantošanā un nosakot ierobežojumus nebanku kredītešanā • Ziņojums

Trūkumi GPL formulas pielietošanā

GPL formulai ir savi trūkumi, neatkarīgi no tā, vai valstis to ievieš informatīviem vai ierobežojošiem nolūkiem.

1.

GPL nav veiksmīgs instruments, lai salīdzināt tradicionālos banku un nebanku kreditēšanas produktus

2.

Tiesību aktu ierobežojumi var veicināt nelikumīgu kreditēšanu

3.

Klienti balsta savus lēmumus uz ikmēneša iemaksas apmēru, nevis GPL.
Nekompetence finanšu jautājumos – klientiem, kuri ņem t.s. ātros kredītus, nav lielas izpratnes par saliktās procentu likmes aprēķināšanu

1.

Nav salīdzināmi banku un nebanku patēriņa kredīti (1/3)

Galvenās atšķirības starp banku un nebanku patēriņa kredītiem, analizējot tendences ES valstīs:

	Nebanku kredītdevēji	Bankas
Kredīta pieejamība	Patērētājam prasa nelielus laika resursus, lai saņemtu kredītu. Iespējas kredītu viegli saņemt cilvēkiem no lauku teritorijām, kurās nav banku filiāļu tīkls	Patērētājam prasa lielākus laika resursus, lai saņemtu kredītu, salīdzinot ar nebanku kredītu sniedzējiem (parasti jāierodas bankas filiālē)
Kredīta apjoms	Sākot no 10 eiro	Parasti sākot no 1 000 eiro
Prasības klientu maksāspējas pierādīšanai	Prasības zemākas nekā bankā un parasti pietiek ar ienākumu pierādījumu	Tiek pārbaudīti gan klienta ienākumi, gan cita informācija par klientu (atkarībā no valsts tie var būt gan dažāda informācija par atalgojumu, rēķinu apmaksām utt.)
Termiņš	Sākas ar 1 dienu un sniedz iespēju segt neplānotus papildus izdevumus	Parasti termiņš virs 12 mēnešiem un paredzēts plānotiem pirkumiem
Finansējuma avots un kredītu risks	Finansējuma avots – galvenokārt akcionāru kapitāls Riskā izmaksas – vairums kredītu bez nodrošinājuma	Finansējuma avots – galvenokārt klientu noguldījumi, akcionāru kapitāls Riskā izmaksas – vairums kredītu ar nodrošinājumu.

Secinājums:

Nebanku patēriņa kredīti nav salīdzināmi ar banku patēriņa kredītiem, jo tiem atšķiras pieejamības iespējas, apjomi, termiņi, riski un citi raksturlielumi.

1.

Nav salīdzināmi banku un nebanku patēriņa kredīti (2/3)

Nebanku produktu GPL atšķiras no banku produktiem.

Piemērs: tradicionālā banku produkta un patēriņa finansēšanas produkta salīdzinājums	Tradicionālais banku patēriņa kredīts ar periodu - gads	Ātrais patēriņa kredīts; 12 mēneši	Ātrais patēriņa kredīts; 6 mēneši	Ātrais patēriņa kredīts; 1 mēnesis	Ātrais patēriņa kredīts; 1 diena
Kredīta pamatsumma, EUR:	1000	1000	1000	1000	1000
Termiņš, mēnešos:	36	12	6	1	1/30
Procentu likme gadā, %:	10	10	10	10	10
Administrēšanas maksas priekšapmaksa, EUR:	100	100	100	100	100
GPL:	16,68%	28,41%	44,04%	131,00%	251,74%
Iemaksa, EUR:	35,49	96,71	188,72	1109,17	1104,71
Kopējā atmaksājamā summa, EUR:	1277,78	1160,49	1132,31	1109,17	1104,71
Kopējā pārmaksas summa, EUR:	277,78	160,49	132,31	109,17	104,71

Secinājums:

Šis piemērs parāda, ka GPL nav vēlams instruments, lai salīdzinātu kreditēšanas produktus. Identiskām kredīta summām ar identisku procentu likmi un priekšapmaksu, bet atšķirīgiem kredīta termiņiem GPL apmērs ir atšķirīgs. Kā redzams tabulā, kredīts ar vislielāko GPL klientam izmaksātu vislētāk.

1.

Nav salīdzināmi banku un nebanku patēriņa kredīti (3/3)

Nebanku produktu GPL atšķiras no banku produktiem.

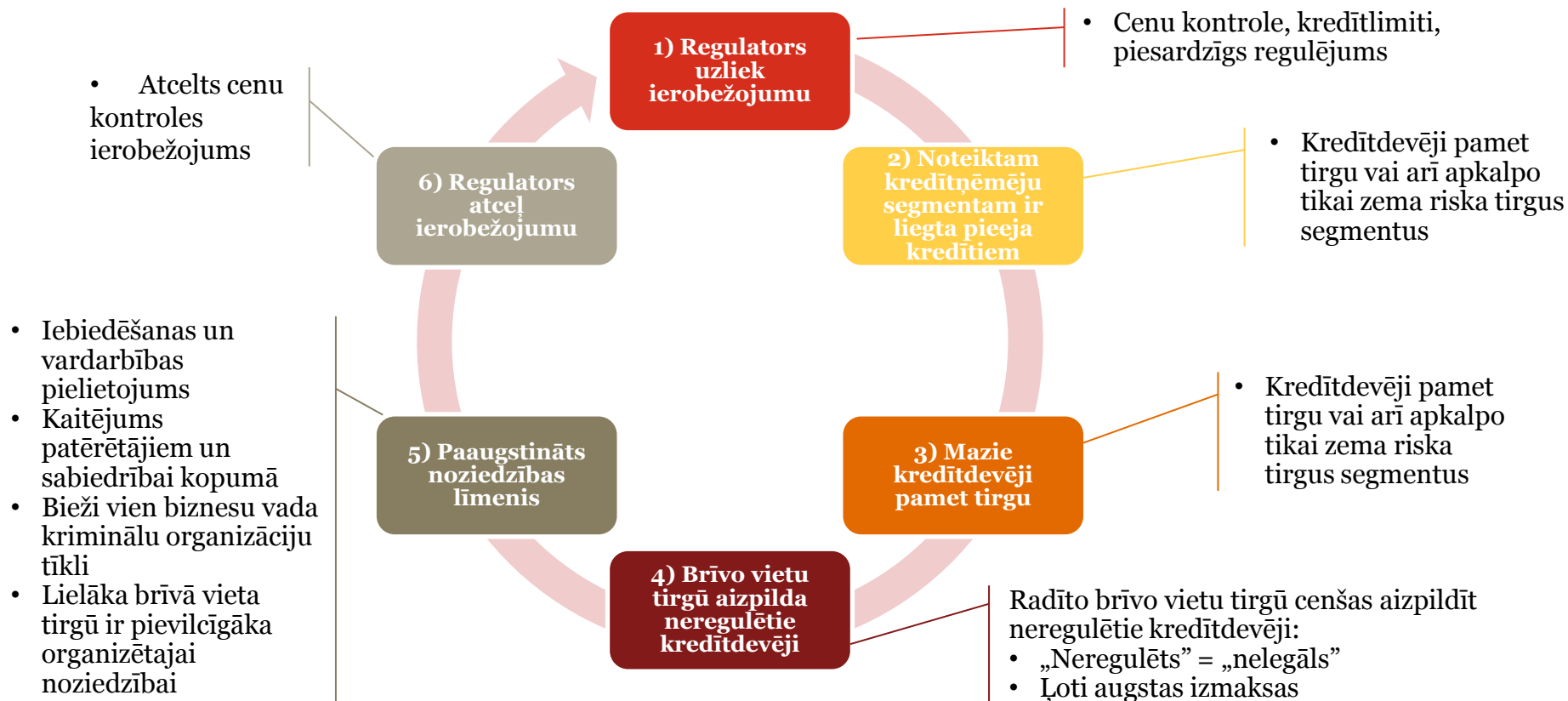
Piemērs: tradicionālā banku produkta un patēriņa finansēšanas produkta salīdzinājums	Tradicionālais banku patēriņa kredīts	Ātrais patēriņa kredīts
Kredīta pamatsumma, EUR:	1000	1000
Termiņš, mēnešos:	12	6
Procentu likme gadā, %:	10	10
Administrēšanas maksas priekšapmaksā, EUR:	150	75
GPL:	37,28%	35,66%
Iemaksa, EUR:	101,10	184,43
Kopējā atmaksājama summa, EUR:	1213,24	1106,57
Kopējā pārmaksas summa, EUR:	213,24	106,57

Secinājums:

Tabulas piemērs parāda tipiska bankas patēriņa kredīta piedāvājuma salīdzinājumu ar nebanku kreditētāja piedāvāto ātro patēriņa kredītu. Ātro patēriņa kredītu sniedzēji spēj piedāvāt kredītus par zemākām administrēšanas komisijas maksām salīdzinot ar banku piedāvājumiem kredītiem. Pie gandrīz vienādām GPL likmēm bankā ņemtais kredīts ilgākā laika posmā ir divas reizes dārgāks par ātro patēriņa kredītu.

2. Piemērs, kā tiesiskie ierobežojumi atbalsta nelegālu kreditēšanu (1/3)

Neatkarīgā sociālekonomiskās izpētes pakalpojumu sniedzēja publiskajam sektoram „Policis” veiktais pētījums apraksta šādu tirgus regulācijas un deregulācijas ciklu Slovērijā, Rumānijā un Francijā:

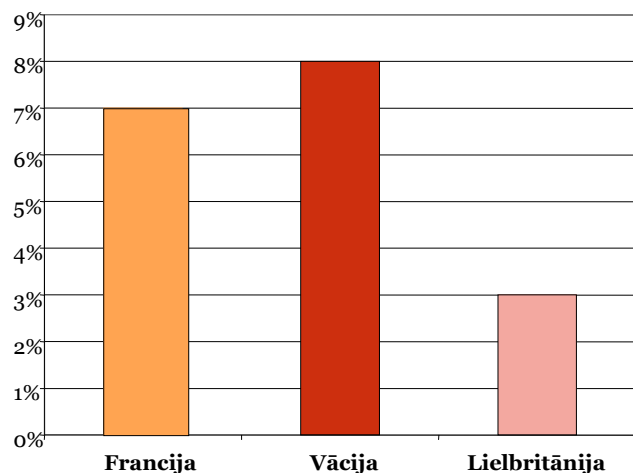
Secinājums:

Slovērijas, Rumānijas un Francijas piemērs parāda, kādu reakciju izsauc tirgus regulācija. Cikla beigās regulācijas mehānismi tiek atcelti, jo tie nav devuši sagaidāmo rezultātu.

2. Piemērs, kā tiesiskie ierobežojumi atbalsta nelegālu kreditēšanu (2/3)

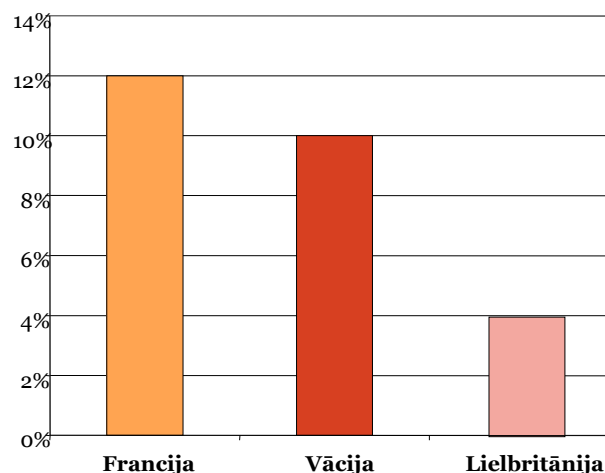
Neatkarīgā sociālekonomiskās izpētes pakalpojumu sniedzēja publiskajam sektoram „Policis” (11. avots) veiktais pētījums apraksta šādus cenu kontroles seku piemērus.

Nelegālās kreditēšanas gadījumu skaits Francijā, Vācijā, Lielbritānijā kredītņēmējiem ar sliktu kredīspēju

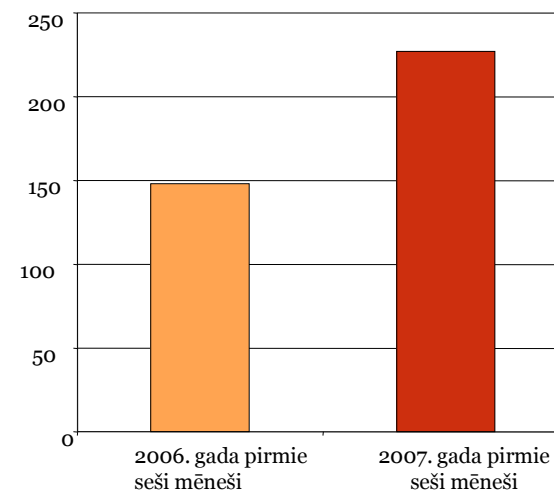
Bāze: Klienti ar vāju kredīspēju
Avots: „Taylor Nelson” 2004. gada pētījums „Policis” uzdevumā

Nelegālās kreditēšanas gadījumu skaits Francijā, Vācijā, Lielbritānijā kredītņēmējiem, kam atteikts kredīts

Bāze: Klienti, kam atteikts aizdevums
Avots: „Taylor Nelson” 2004. gada pētījums „Policis” uzdevumā

Nelegālās kreditēšanas gadījumu skaits Japānā 2006. gada un 2007. gada pirmajos sešos mēnešos

Avots: Japānas Valsts policijas aģentūra

Francijas, Vācijas un Lielbritānijas piemērs liecina, ka tirgos ar procentu ierobežojumu (piemēram, Vācijā un Francijā) nelegālās kreditēšanas līmenis ir vairāk kā divas reizes augstāks nekā tirgos bez procentu likmju ierobežojumiem. Tas izskaidrojams ar to, ka mazturīgie kredītņēmēji saņem atteikumu no oficiālajiem aizdevējiem un ir spiesti meklēt nelegālos aizdevējus.

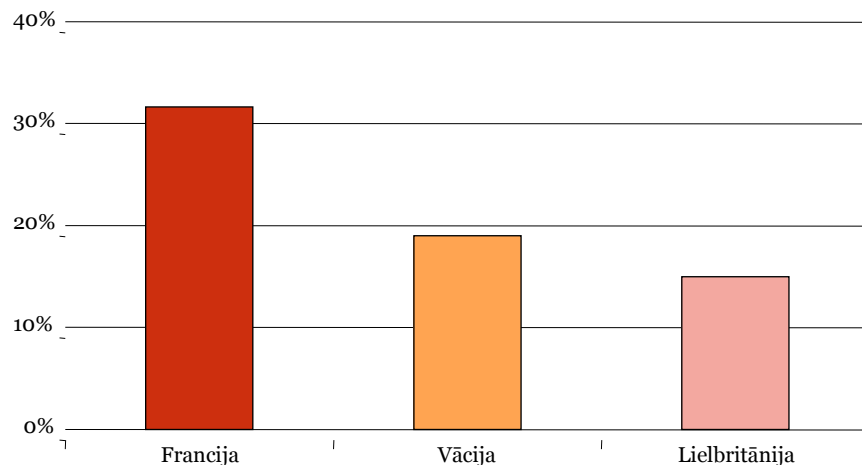
2007. gada 1. janvārī Japānas regulators ieviesa procentu ierobežojumu. Šī pasākuma rezultātā strauji pieauga nelegālās kreditēšanas gadījumu skaits.

Ziņojums par ārvalstu pieredzi gada procentu likmes izmantošanā un nosakot ierobežojumus nebanku kreditēšanā • Ziņojums

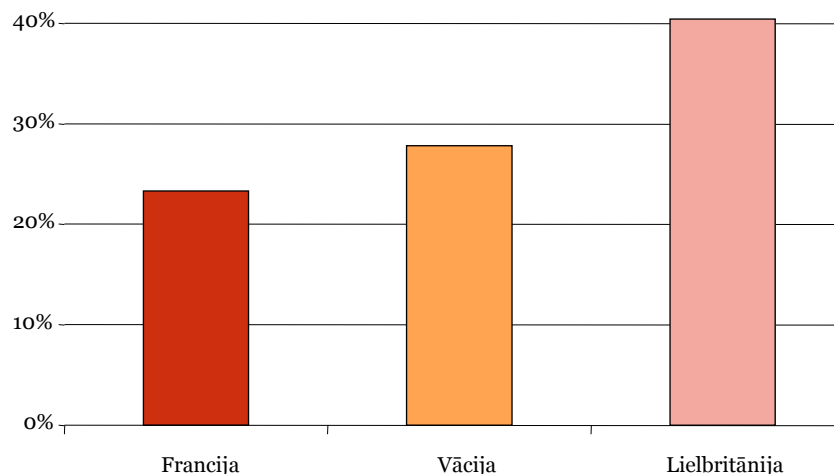
2. Piemērs, kā tiesiskie ierobežojumi atbalsta nelegālu kreditēšanu (3/3)

Neatkarīgā sociālekonomiskās izpētes pakalpojumu sniedzēja publiskajam sektoram „Policis” (11. avots) veiktais pētījums apraksta šādus cenu kontroles seku piemērus.

% aptaujāto piekrīt, ka aizdevēji izmanto agresīvas parādu piedziņas metodes.

% aptaujāto piekrīt, ka aizdevēji grūtību gadījumā ir atbalstoši un saprotoši.

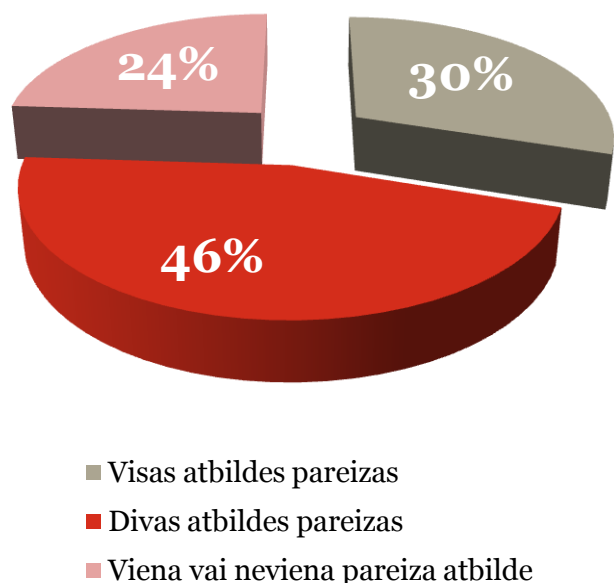
Avots: „Taylor Nelson Sofres” 2004. gada pētījums “Policis” uzdevumā
Bāze: Mazturīgi kredītņēmēji ar atmaksas grūtībām

Secinājums:

Francijas, Vācijas (procentu ierobežojums ir ieviests) un Lielbritānijas (procentu ierobežojums nav ieviests) piemērs liecina, ka nelegālie aizdevēji izmanto agresīvas parādu piedziņas metodes (vardarbība, draudi, izspiešana). Turpretī licencētie nebanku kredītdevēji grūtību gadījumā ir atbalstoši un saprotoši.

3. ***Nekompetence finanšu jautājumos – cilvēkiem trūkst izpratnes par saliktās procentu likmes aprēķināšanu***

Saskaņā ar Džordža Vašingtona biznesa skolas direktores Annamarijas Lusardi (Annamaria Lusardi) Finanšu kompetences centra pētījuma rezultātiem patērētājiem, kuri izvēlas nebanku kredītdevējus, ir zems zināšanu līmenis par pamatjēdzieniem, kas ir būtiski finanšu lēmumu pieņemšanai.

- Pētījuma mērķis bija novērtēt zināšanas par pamatjēdzieniem, t.s. finanšu zināšanu ābeci;
- Nekompetence finanšu jautājumos var novest pie sliktiem lēmumiem finanšu jomā; tas var nelabvēlīgi ietekmēt indivīda finanšu stāvokli;
- Respondentiem bija jāatbild uz 3 vienkāršiem jautājumiem par procentu likmi, inflāciju un risku diversifikāciju, izvēloties atbildes no piedāvātajiem atbilžu variantiem; rezultāti:
- Mazāk nekā 50% respondentu atbildēja pareizi uz diviem jautājumiem;
- Tikai 30% respondentu atbildēja pareizi uz visiem jautājumiem.

Avots: Annamaria Lusardi The George Washington School of Business Director, Financial Literacy Center

Secinājums: Patērētāji kredītu ņēmēji nebalsta savus lēmumus uz GPL, jo tie neizprot saliktās procentu likmes būtību. Lēmums par patērētāja kredītu tiek balstīts uz ikmēneša iemaksas apmēru. Tieši šī iemesla dēļ jāizmanto citas alternatīvas informēšanas metodes

Procentu likmju ierobežojumi negatīvi ietekmē tautsaimniecību

Tādu pētījumu kā, piemēram, „Pētījums par algas dienas aizdevumu un patēriņa kredītu nozari”, ko veica Office of Fair Trade [9] un “Ekonomiskie un sociālie riski patērētāju kredīta tirgus regulēšanā”, ko veica Eurofinas [10], rezultāti liecina, ka procentu likmes ierobežojumi noved pie patēriņa pieprasījuma un iekšzemes kopprodukta (“IKP”) pieauguma samazināšanās, palielina bezdarbu un ierobežo piekļuvi kredītiem cilvēkiem, kuriem ir zems un vidējs ienākumu līmenis.

1.

Ierobežota piekļuve kredītiem, jo īpaši attiecībā uz cilvēkiem, kuriem ir zems un vidējs ienākumu līmenis

2.

Patēriņa pieprasījuma un IKP pieauguma samazināšanās

3.

Bezdarba palielināšanās, slogs valsts budžetam bezdarba pabalsta maksājumu dēļ

1.

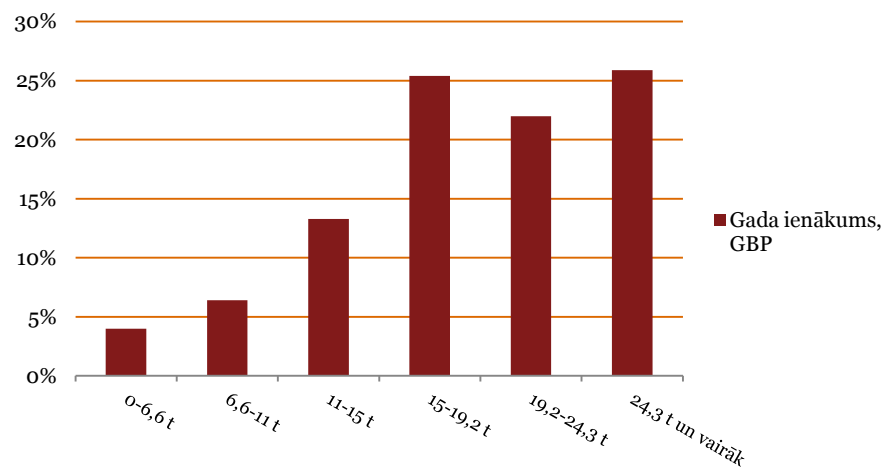
Procentu ierobežojumi samazina pieeju kredītiem, sevišķi kredītņēmējiem ar zemiem un vidējiem ienākumiem.

Šādām kredītņēmēju grupām parasti liedz pieeju kredītiem:

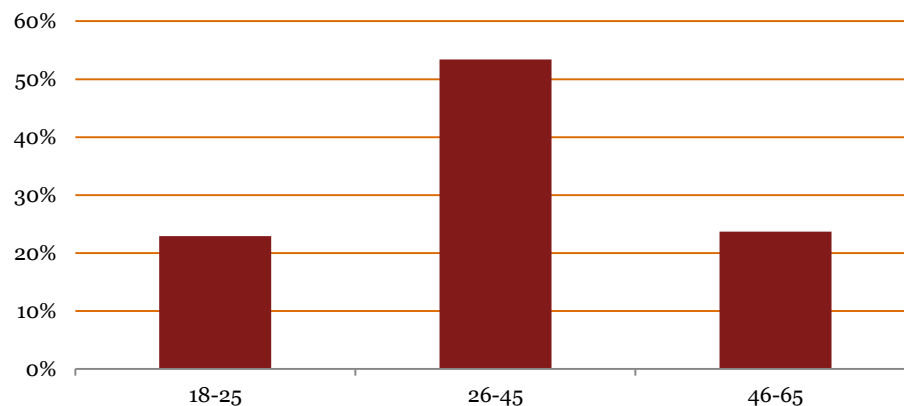
- Kredītņēmēji ar zemiem un vidējiem ienākumiem
- Kredītņēmēji bez kredītvēstures vai ar sliktu kredītvēsturi
- Kredītņēmēji, kurus bankas uzskata par augsta riska klientiem (jaunieši, mazie un vidējie uzņēmumi, pašnodarbinātie, pensionāri un iedzīvotājus no rajoniem ar augstu bezdarba līmeni)

Lielbritānijas piemērs liecina, ka 70% nebanku kredītņēmēju nesasniedz Lielbritānijas vidējo algu, t.i., GBP 26 000 [9].

Nebanku kredītņēmēju ienākumu sadalījums

Nebanku kredītņēmēju vecuma profils

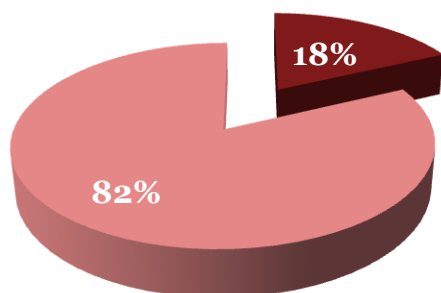
Secinājums:

Procentu likmju ierobežojumi cilvēkiem ar zemiem un vidējiem ienākumiem liedz pieeju kredītiem. Tā rezultātā šie patērētāju segmenti parasti aizņemas no nelegāliem aizdevējiem (ļoti lielas izmaksas, iebiedēšana un vardarbība, biznesu bieži vien vada kriminālu organizāciju tīkli)

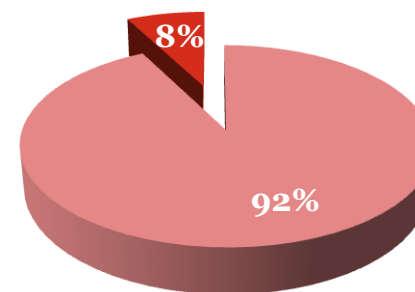
Ziņojums par ārvalstu pieredzi gada procentu likmes izmantošanā un nosakot ierobežojumus nebanku kredītēšanā • Ziņojums

2. Procentu likmju ierobežojumi neveicina IKP pieaugumu (1/2)

Nebanku kreditēšana ir 18% no patērētāju kreditēšanas kopsummas ES [9], bet Latvijā nebanku kreditēšana sastāda tikai 8% [12].

■ Nebanku kreditēšana 2012. gadā ES
■ Banku kreditēšana 2012. gadā ES

■ Banku kreditēšana 2012. gada 3. ceturksnī
■ Nebanku kreditēšana 2012. gada 3. ceturksnī

2012. gadā:

- ES nebanku kredītdevēju mājsaimniecībām izsniegto (neatmaksāto) kredītu kopsumma bija 1,3 triljoni eiro, t.i., ap 10% no ES IKP, turpretī Latvijā nebanku kredītdevēju mājsaimniecībām izsniegto kredītu kopsumma bija 46 m LVL, t.i., ap 1.1% no Latvijas IKP.
- 2012. gadā nebanku kredītdevēji ES izsniedza jaunus kredītus 652,5 miljardu eiro vērtībā.
- Patēriņa kredīti ES bija 15,2% no gala patēriņa izdevumiem.

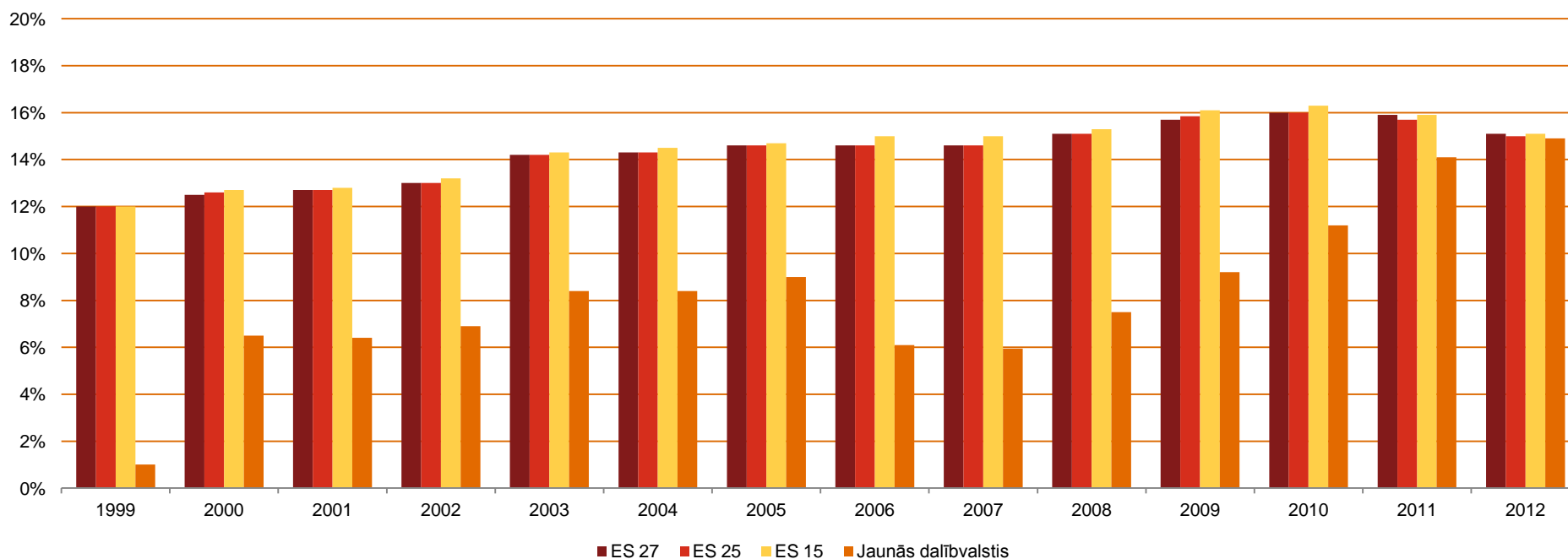
Secinājums:

Procentu likmju ierobežojumi noteiktiem kredītņēmēju segmentiem liedz pieeju kredītiem. To rezultātā samazinās patērētāju pieprasījums, gala patēriņš un IKP pieaugums

2. Procentu likmju ierobežojumi neveicina IKP pieaugumu (2/2)

Patēriņa kredītu popularitāte ES ir pieaugusi, sastādot apmēram 15% no mājsaimniecību kopējiem izdevumiem 2012. gadā [9].

Patēriņa kredīti procentos no gala patēriņa; mājsaimniecību izdevumi

Secinājums:

Patēriņa kredīti jaunajās ES dalībvalstīs ir auguši un sasnieguši ES dalībvalstu vidējo līmeni

3. Procentu likmju ierobežojumi palielina bezdarbu.

Nebanku kreditēšanas bizness ES nodrošina darbu 1,2 miljoniem cilvēku.

2012. gadā ES bija:

- aptuveni 1,500 nebanku kredītdevēji
- Nebanku kredītdevēji tiešā veidā nodarbina 181 000 darbinieku.
- Aptuveni 1 miljons cilvēku ir netiešā veidā nodarbināti nebanku kreditēšanas biznesā.

Secinājums:

Procentu likmju ierobežojumi palielina bezdarbu. Mazākie nebanku kredītdevēji pamet tirgu => kredītiestādes neapkalpo noteiktus patērētāju segmentus => samazinās gala patēriņš => tas negatīvi ietekmē tautsaimniecību, jo ne tikai nebanku kredītdevēji samazina darbinieku skaitu, bet tas jāsamazina arī ražotājiem, vairumtirgotājiem, mazumtirgotājiem un pēcpārdošanas pakalpojumu sniedzējiem.

Nodaļa 2.2

GPL ierobežojumu jautājumu izpēte 6 ārvalstīs

Ārvalstu prakses analīze (1/7) Patērētāju kreditēšanas pamatprincipi ES

Patērētāju kreditēšanas pamatprincipi saskaņā ar Direktīvu 2008/48/EK ar mērķi sekmēt patērētāju aizsardzību visā ES

Katras valsts nacionālie, patērētāju kreditēšanas nozari regulējošie instrumenti, kas ieviesti papildu Direktīvai 2008/48/EK

■ Direktīvas 2008/48/EK prasības ■ Valstu nacionāli nozares regulējošie instrumenti

Ziņojums par ārvalstu pieredzi gada procentu likmes izmantošanā un nosakot ierobežojumus nebanku kreditēšanā • Ziņojums

PwC

- Visas sešas pētāmās valstis – Lietuva, Igaunija, Dānija, Somija, Zviedrija un Lielbritānija - nacionālajos normatīvajos aktos ir ieviesušas Direktīvas 2008/48/EK noteikumus, lai tirgus piedāvātu pietiekamu patērētāju aizsardzību.
- Pētāmās valstis analizējām no 3 aspektiem:
 - **1.aspekts.** Kā valstis ir izvēlējušās piemērot Direktīvas četrus pamatprincipus (skat. 27. slīdņi);
 - **2.aspekts.** Kā valstis ir izvēlējušās piemērot Direktīvas 2008/48/EK noteikto vienoto GPL aprēķinu, dalot valstis 3 grupās:
 - Izmanto GPL tikai informatīvos nolūkos. Tādas valstis ir Lielbritānija, Dānija un Zviedrija;
 - GPL izmanto kā patērētāju izdevumus kontrolējošu instrumentu, piemēram, Lietuva, tajā pašā laikā atļaujot izsniegt aizdevumus virs noteiktā ierobežojuma, ja tas ir pamatots;
 - Izmanto GPL tikai informatīviem mērķiem, bet ir izvēlējušās izmanto atšķirīgu mehānismu, piesaistot patērētāju kopējās izmaksas noteiktam mainīgam lielumam. Tādas valstis ir Somija un Igaunija. Turklāt, Igaunijā ir pieļaujams izsniegt aizdevumu arī tādā gadījumā, ja kopējās izmaksas pārsniedz noteikto lielumu, ja šāda izsniegšana ir pamatota.
 - **3.aspekts.** Kādus patērētāju kreditēšanas nozares regulēšanas instrumentus katra valsts ir izvēlējusies papildu Direktīvas 2008/48/EK prasību ieviešanai.
- Katrai no valstu grupām ir savi apsvērumi, kādēļ tās ir izvēlējušās GPL izmantot tikai informatīvi vai kā ierobežojumu. Detalizētu aprakstu lūdzu skatīt slīdņos 27. - 32.

Ārvalstu prakses analīze (2/7) Patērētāju kreditēšanas pamatprincipi ES

Vienota GPL aprēķināšana

- Visās pētījumā aptvertajās valstīs, tika konstatēts, ka tiek izmantota viena formula GPL aprēķināšanai, saskaņā ar Direktīvas 2008/48/EK 1. pielikumu. Aprēķina formulā iekļauti visi saistītie izdevumi, tādā veidā veicinot aizdevumu caurspīdīgumu attiecībā uz to izmaksām.
- GPL aprēķinu veic visiem kredītiem neatkarīgi no to summas un termiņa.

GPL kā salīdzināšanas instruments

- Ieviešot GPL, valstu mērķis bija radīt instrumentu, kas ļautu salīdzināt patērētāju kopējās aizdevuma izmaksas. Tam par pamatu ir prasība GPL iekļaut gan reklāmā, gan visa veida komunikācijā pirms līguma parakstīšanas.
- Lielbritānija ir izveidojusi interneta vietnes, kurās var iepazīties ar konkrēta pakalpojuma GPL ātri un efektīvi. Tādā veidā patērētājiem ir nodrošināta iespēja salīdzināt pieejamos pakalpojumus tirgū.

GPL ir viens no instrumentiem, kas palīdz patērētājiem salīdzināt tirgū pieejamo piedāvājumu

GPL kā reklāmā sniedzamā standarta informācija

- Visas valstis uz šo brīdi ir noteikušas minimālās prasības informācijai, kura uzskatāmā veidā ir jāiekļauj aizdevuma reklāmā:
 - Kredīta kopējo summu (maksimālo vai minimālo apmēru);
 - Aizņēmuma likmi, tajā skaitā GPL, kā arī informāciju par jebkurām izmaksām, kas iekļautas kredīta kopējās izmaksās patērētājam;
 - Kredītīguma darbības termiņu.
- Somija ir noteikusi, ka papildus aizdevējam ir jāsniedz arī informācija par ikmēneša maksājumu apjomu konkrētam aizdevuma veidam, kas tiek reklamēts.
- Igaunijā šobrīd tiek izstrādāts likumprojekts, kas noteiks papildu prasības attiecībā uz reklāmas saturu, ierobežojot noteiktu saukļu izmantošanu.
- Galvenais šo noteikumu mērķis ir padarīt piedāvājumu caurspīdīgu un salīdzināmu ar citiem piedāvājumiem tirgū.

GPL kā daļa no informācijas pirms līguma noslēgšanas

- Visās pētījumā aptvertajās valstīs ir noteikts, ka aizņēmējam ir jāiepazīstas ar aizņēmuma līguma noteikumiem, tajā skaitā arī ar GPL konkrētajam aizņēmumam, pirms aizdevuma līguma parakstīšanas (Direktīvas 2008/48/EK 5. pants).
- Lai īstenotu Direktīvas 2008/48/EK noteikumus, Lielbritānija nosaka aizdevējam pienākumu izsniegt speciālu pirmslīguma formu, kas satur detalizētu informāciju par aizdevuma noteikumiem, tajā skaitā GPL likmi.
- Dānijā ātrā kredīta izsniedzējam jāspēj pierādīt, ka aizņēmējs ir iepazināts ar GPL un aizņēmuma noteikumiem. Arī Lielbritānija plāno ieviest aizdevējiem pienākumu pierādīt, ka patērētājs ir iepazinies ar informāciju par aizdevuma nosacījumiem pirms līguma parakstīšanas.

Ārvalstu prakses analīze (3/7) GPL kā informatīvs salīdzināšanas instruments

GPL kā informatīvs salīdzināšanas instruments tiek izmantots visās pētāmajās valstīs ar mērķi nodrošināt patērētāju tiesību aizsardzību.

Valstis ir nonākušas pie secinājuma, ka GPL ierobežojuma ieviešana saistās ar vairākiem riskiem:

1.

GPL ierobežojums samazina piedāvājumu, kas rada nepieciešamību aizņemties citos tirgos (ārvalstīs, melnajā vai pelēkajā tirgū)

- Līdz ar GPL ierobežojumu ieviešanu patērētājiem samazināsies iespēja aizņemties vietējā tirgū. Eksistējošie oficiālie tirgus dalībnieki būs spiesti iziet no tirgus, kādēļ patērētāji būs spiesti izvēlēties aizņemties citā tirgū. Tas var būt gan ārvalstu tirgus, gan arī nelegālais (pelēkais) tirgus, kas veidosies pieaugot nelicencēto aizdevēju skaitam.
- Palielinoties nelicencēto aizdevēju skaitam, to darbības tiesiskuma uzraudzībai būs nepieciešami papildu administratīvie resursi[1, 2 un 3].
- Nosakot GPL ierobežojumu ar mērķi aizsargāt patērētāju pozīcijas, var rasties situācija, kad patērētāji izvēlēties aizņemties citā ES/EEZ valstī, izmantojot iespējas, ko sniedz elektroniskie saziņas līdzekļi (brīva pieeja Internetam). Turklāt, valsts pārvaldei ir daudz administratīvi sarežģītāk un dārgāk realizēt kontroli pār ārvalstu uzņēmumiem, kas darbojas valsts regulētajā tirgū, nekā pār vietējiem uzņēmumiem. Rezultātā tas noved pie situācijas, ka vietējais patērētājs kļūst pakļauts citu valsts normām, kas vēl vairāk vājina patērētāju aizsardzību.

- Ārvalstu (Lielbritānijas, Somijas un ASV) pieredze rāda, ka patērētāji aktīvi izvēlas aizņemties ārpus savas valsts jurisdikcijas. Rezultātā pieaug pelēkā tirgus daļa un krāpniecības risks, kā arī patērētāji kļūst mazāk aizsargāti.

2.

Pieaug to patērētāju skaits, kas nevar aizņemties vispār

- Līdz ar GPL ierobežojuma noteikšanu nebanku kredītdevēji vairāk koncentrētos uz potenciālā ienākuma un riska salīdzināšanas izvērtējumu, atbildot uz jautājumu, vai plānotais ienākums nosegs izmaksas, kas varētu rasties. Rezultātā nebanku kredītdevēji izvēlēties izsniegt mazāk riskantus aizdevumus, jo tikai tādā gadījumā būs iespēja segt aizdevēju izmaksas[2].
- Tādā veidā augsta riska klientu grupā ietilpstošajiem patērētājiem samazināsies iespēja aizņemties vispār.

Ārvalstu prakses analīze (4/7) GPL kā informatīvs salīdzināšanas instruments

3.

Aizdevumu tirgus cena pieaug līdz GPL ierobežojuma griestiem

- Atkarībā no tirgus dalībnieku reakcijas uz GPL ierobežojumu, pastāv risks, ka vidējā procentu likme tirgū pieaugs līdz GPL ierobežojuma griestiem. Rezultātā pieaugs GPL atsevišķiem pakalpojumiem vai atsevišķu aizdevēju izsniegtiem aizdevumiem, samazinot patērētāju iespējas aizņemties par zemāku cenu [2].

4.

Aizdevēji turpinās ar izmaksu ietaupījumu, kas iespaidos apkalpošanas kvalitāti (tā samazināsies)

- Līdz ar GPL ierobežojumu samazināsies iespēja aizdevējiem segt savas tiešās pakalpojumu izmaksas. Tas palielina risku, ka aizdevēji mēģinās ietaupīt, samazinot līdzekļus, kas nepieciešami patērētāju maksātspējas izpētei. Turklāt, pastāv arī risks, ka aizdevēji izvēlēsies agresīvāku debitoru parādu iekasēšanas politiku, kuras īstenošanai ir nepieciešamas mazākas izmaksas. Tādā veidā tiks samazināta patērētāju aizsardzība [2 un 3].

5.

GPL turpmāk nekalpos kā objektīvs salīdzināšanas mērs

- Ieviešot GPL ierobežojumu, tā turpmāk nevarēs kalpot kā uzticams salīdzinājums, jo liela daļa papildu maksājumu nebūs iekļauti GPL aprēķinā. GPL ierobežojuma ieviešanas rezultātā pastāv risks, ka liela daļa no kredīta tiešajām izmaksām tiek pārcelta uz izvēles papildpakalpojumiem (“satelīta pakalpojumiem”) līdzīgi kā tas pašlaik jau ir banku sektorā [2 un 3].
- Salīdzinot pašlaik pieejamo banku un nebanku kredītēšanas nozari, var novērot, ka, aizņemoties bankā, ir jāērķinās ar papildu maksu par pakalpojumu, kurus ir nepieciešams obligāti iegādāties, lai varētu saņemt aizdevumu, bet kas neveido ar aizdevumu saistītās izmaksas un ir uzskatāms par atsevišķu pakalpojumu. Piemēram, bankas konta atvēršanas maksa tajā uzņēmumā, kas izsniedz aizdevumu, ikgadējā komisijas maksa par bankas konta apkalpošanu utt. Turpretī nebanku kredītiestādes izsniegtā aizdevuma cenā nav iekļautas papildu maksas un pakalpojumi, līdz ar to patērētāja izmaksas sastāda tikai ar aizdevumu saistītās izmaksas, kas iekļaujamas GPL aprēķinā.
- Ja daļa no pakalpojuma cenas tiek novirzīta uz izvēles papildpakalpojumiem, GPL aprēķins turpmāk nespēs pildīt vienu no savām galvenajām funkcijām – sniegt objektīvu priekšstatu par kopējām aizdevuma izmaksām.

Ārvalstu prakses analīze (5/7) GPL kā informatīvs salīdzināšanas instruments

- Turklāt, valstij regulāri būs jānodrošina papildu kontrole pār GPL aprēķinā iekļauto informāciju katram no produktiem, lai nodrošinātu normatīvo aktu izpildes kontroli, kas palielinās nepieciešamos finansiālos un administratīvos resursus.

6.

Augstas GPL ierobežojuma noteikšanas, ieviešanas un kontroles izmaksas valsts pārvaldē salīdzinājumā ar ieguvumiem

- GPL ierobežojuma noteikšana prasītu lielus gan finansiālos, gan arī administratīvo resursus, lai veiktu valsts finanšu tirgus izpēti un noteiktu ierobežojuma līmeni, kas nodrošina līdzsvaru starp patērētāju un interesēm un ļauj industrijai turpināt darbību saskaņā ar Direktīvas 2008/48/EK preambulā noteikto mērķi - nodrošināt brīvu kredītu piedāvājumu kustību apstākļos, kas ir optimāli gan tiem, kas kredītu piedāvā, gan tiem, kam tas vajadzīgs.

7.

Nepieciešamība katram industrijas sektoram noteikt atsevišķu GPL ierobežojumu

- GPL līmenis būtu periodiski jāpārskata, lai atspoguļotu izmaiņas tirgū un to pārēmīgi nekropļotu. Tādēļ administratīvās izmaksas vēl vairāk tiktu palielinātas [2].
- Viens konkrēts GPL ierobežojums, kas ir noteikts visai finanšu nozarei, nav samērīgs, jo tādi pakalpojumu sniedzēji kā bankas, kuras lielā mērā koncentrējas uz ilgtermiņa aizdevumu izsniegšanu, nav salīdzināmas ar nebanku kredītdevējiem, kuru klientu lokā lielākoties ietilpst personas, kuras nevar aizņemties bankā vairāku apstākļu dēļ. Šādi pakalpojumi nav salīdzināmi tieši GPL formulas īpatnību dēļ (skat. Slīdni Nr.8, 12, 13). Tā rezultātā lai gan ilgtermiņa banku aizdevuma GPL ir zemāka, ilgtermiņa banku aizdevuma izmaksas patērētājam ir lielākas nekā īstermiņa nebanku aizdevumam. Tādā veidā GPL neveic patērētāja izmaksu ierobežošanu.
- Nav iespējams noteikt GPL ierobežojumus visiem finanšu darījumiem, jo tie sastāv no ļoti dažādiem pakalpojumiem un to sniedzējiem, kas savā starpā nav salīdzināmi. Tādi rādītāji kā aizdevuma periods, ķīlas piesaiste un kredītņēmēja kredītrisks ir jāizmanto kā nezināmie lielumi, lai precīzi noteiktu GPL ierobežojumu dažādiem banku un nebanku produktiem. Tātad būtībā būtu jāizmaina GPL formula [2].

Secinājums:

Tajās valstīs, kas GPL izmanto informatīviem mērķiem notiek tirgus pašregulācija un ir plašs pakalpojumu piedāvājums. Patērētājiem ir iespēja brīvi izvēlēties pakalpojumu, pakalpojuma sniedzēju, iepazīties ar visiem līguma noteikumiem un izvērtēt savas iespējas aizņemties un atgriezt. Turklāt, ir samērā mazs pelēkā (melnā) tirgus īpatsvars.

Ārvalstu prakses analīze (6/7) GPL kā informatīvs ierobežošanas instruments

GPL kā patērētāju izdevumus kontrolējošs instruments tiek izmantots tikai Lietuvā. Turpretī Somija un Igaunija izmanto atšķirīgu mehānismu, piesaistot patērētāju kopējās izmaksas noteiktam mainīgam lielumam.

Atšķirības patērētāju izdevumus kontrolējošā mehānismā Lietuvā, Igaunijā un Somijā

- Pētījuma rezultātā ir secināts, ka Lietuva ir vienīgā valsts, kas ir izvēlējušās GPL izmantot kā limitu kopējām aizdevuma izmaksām, kas var rasties patērētājam. **Lietuva** ir noteikusi **fiksētu GPL lielumu**, ar ko aizdevējiem ir jāsalīdzina konkrētā aizdevuma likme. Būtībā Lietuvā aizdevējiem, kas izsniedz aizdevumu ar GPL virs 200%, ir jāpaskaidro šādas likmes piemērošanas iemeslus. Aizdevējiem ir atļauts tirgū piedāvāt aizdevumus ar augstākām aizdevuma procentu likmēm, ja sadārdzinājuma iemesls ir pamatots.
- Turpretī **Igaunija** un **Somija** ir noteikušas mainīgu lielumu, ar ko aizdevējiem ir jāsalīdzina konkrētā aizdevuma likme.
 - Igaunija par pamatu šim aprēķinam izvēlējās trīskāršotu Igaunijas Centrālās Bankas noteikto GPL patēriņa kredītiem nozarē. Banka šo likmi pārskata reizi mēnesī. Igaunijā aizdevējam, izsniedzot aizdevumu ar likmi augstāku par noteikto GPL limitu, ir nepieciešams pierādīt sadārdzinājuma pamatotību.
 - Somijā ir noteikusi, ka kopējās aizdevuma izmaksas patērētājam gada griezumā nedrīkst pārsniegt 50% + Eiropas Centrālās bankas (“ECB”) refinansēšanas likme (51% 2013. gada martā) tiem aizdevumiem, kuru apjoms ir mazāks par EUR 2,000.

Aizņēmumiem, kuru mērķis ir iegādāties atsevišķu preci vai pakalpojumu, piemēram, elektrotehnikas iegādei., šis ierobežojums neattieksies. Tāpat ierobežojums neattieksies uz aizdevumiem, kas pārsniedz EUR 2,000 [4 un 5].

- GPL ierobežojuma ieviešana šajās valstīs saistās ar kopīgu mērķi – nodrošināt patērētāju tiesību aizsardzību.

Sekas patērētāju izdevumus kontrolējošiem mehānismiem:

- GPL ierobežojuma piemērošanas rezultātā būtiski samazinās vai pat zūd iespējas, ka patērētājs aizņemas nelielas summas uz īsu laika periodu.
- GPL ierobežojums samazina pieejamību īstermiņa kredītiem, līdz ar to samazinot iespēju, ka patērētājs aizņemsies tirgū par augstām cenām (lielākiem cenām).
- Rezultātā lielākā daļa aizdevēju piedāvās garāka termiņa aizdevumus, ļaujot patērētājam atmaksāt ilgākā laika periodā.
- Lietuvas pieredze liecina, ka GPL limita noteikšana ir atstājusi vērā ņemamu iespaidu uz nebanku kreditēšanas nozari šajās valstīs, jo tirgū vairs nav pieejami aizdevumi par mazākām summām uz īsākajiem termiņiem. Palikuši ir aizdevumi par lielākām summām uz garākiem termiņiem, lai nodrošinātu iespēju iekļauties noteiktajā GPL ierobežojumā.

Ārvalstu prakses analīze (7/7) GPL piemērošana: Secinājumi

- Izpētot valstu praksi, jāsecina, ka GPL tiek izmantota divos veidos – kā informatīvs salīdzināšanas instruments un kā GPL ierobežojošs instruments.
- Tomēr abos gadījumos GPL tiek izmantota kā instruments, kas regulē nebanku kreditēšanas nozari.

Pasākums	Lietuva	Igaunija	Lielbritānija	Zviedrija	Dānija	Somija
GPL informatīviem mērķiem	✓	✓	✓	✓	✓	✓
GPL ierobežojošiem mērķiem	✓	-	-	-	-	-
Cits patērētāju izdevumus ierobežojošs instruments	-	✓	-	-	-	✓
GPL kā obligāta reklāmās sastāvdaļa	✓	-*	✓	✓	✓	✓
GPL norādīšana pirmslīguma formās un līgumos	✓	✓	✓	✓	✓	✓

* - Normatīvo aktu izmaiņas ir gaidāmas

Secinājums:

Balstoties uz tabulas datiem var secināt, ka GPL daudz biežāk tiek izmantots kā informatīvs un salīdzināšanas instruments.
GPL ierobežojums kā vienīgais instruments nevar tikt izmantots kā universāls līdzeklis nebanku kreditēšanas nozares regulēšanā.

Pielikums 1

Izmantotie saīsinājumi

Izmantotie saīsinājumi un definīcijas

Saīsinājums	Skaidrojums
ES	Eiropas Savienība
ES 15	Eiropas Savienības 15 valstis: Apvienotā Karaliste, Austrija, Beļģija, Dānija, Francija, Grieķija, Itālija, Īrija, Luksemburga, Nīderlande, Portugāle, Somija, Spānija, Vācija, Zviedrija.
ES 25	Eiropas Savienības 25 valstis: visas Eiropas Savienības – 15 valstis, pieskaitot Čehijas Republiku, Igauniju, Kipru, Latviju, Lietuvu, Maltu, Poliju, Slovākiju, Slovēniju, Ungāriju pēc ES paplašināšanās 2004.gada 1.maijā.
ES 27	Eiropas Savienības 27 valstis: visas Eiropas Savienības – 25 valstis, pieskaitot Bulgāriju un Rumāniju pēc ES paplašināšanās 2007.gada 1.janvārī.
ASV	Amerikas Savienotās Valstis
ECB	Eiropas Centrālā Banka
GPL	Gada procentu likme
IKP	Iekšzemes kopprodukts
CZK jeb Czeck Republic Koruna	Čehijas Republikas valūta
Direktīva 2008/48/EK	2008. gada 23. aprīļa Eiropas parlamenta un padomes Direktīvas par patēriņa kredītīgumiem 2008/48/EK
GPL ierobežojumi	Pētījuma ietvaros termiņš tiek uzskatīts par gada procentu likmes griestiem
PTA	Patērētāju tiesību aizsardzība
PTAC	Patērētāju tiesību aizsardzības centrs
LNKA	Latvijas nebanku kredītdevēju asociācija

Pielikums 2

Ārvalstu analīze

Ārvalstu pieredzes salīdzinājums un galvenās atziņas (1/2)

Lietuva

	Jā/Nē	Skaidrojums
Vai valstī ir noteikti GPL griesti ātrajiem patēriņa kredītiem? Kādi ir GPL griesti?	Jā	GPL griesti ir noteikti visiem patēriņa kredītiem vadoties pēc ES regulas 2008/48/EC. Lietuvā ir pieņemts, ka GPL, kas augstākas par 200% tiek uzskatītas par nesaprātīgi augstām. Ja kreditētājs izsniedz kredītu, kura GPL pārsniedz 200%, tam jāpamato attiecīgais sadārdzinājums.
Vai GPL aprēķina formula ir specifiski pielāgota ātro kredītu nozarei? Kāda ir atšķirība starp ātro kredītu nozarei un banku nozarei piemērotajām GPL aprēķina formulām?	Nē	Ātro kredītu nozares uzņēmumiem tiek piemērota tāda pati gada procentu aprēķina formula, kā visiem pārējiem uzņēmumiem, kas nodarbojas ar patēriņa kreditēšanu. GPL aprēķināšanai izmantotajā formulā ietverti mehānismi, kas nepieļauj aizdevuma sadārdzinājumu, izmantojot komisijas maksas, jo visi saistītie izdevumi ir ietverti formulā.
Vai GPL tiek izmantota informatīviem mērķiem?	Nē	Valstī ir likums, kas nosaka ātro kredītu reklāmas noteikumus un informāciju, kas obligāti jāparāda reklāmā. Likumā noteikts, ka reklāmā jāparādās aizņēmuma summai, aizdevuma procentu likmei un citai informācija, kas padara piedāvājumu caurspīdīgu un salīdzināmu ar citiem piedāvājumiem tirgū.
Vai GPL griesti laika gaitā ir mainījušies?	Jā	Sākotnēji Lietuvā GPL ierobežojums nepastāvēja. Ieviešot GPL ierobežojumu, tas sākotnēji tika noteikts 250% apmērā, bet vēlāk tos samazināja līdz 200%. Ja aizdevuma GPL likme pārsniedz noteiktos griestus, tad aizdevuma procentu likme uzskatāma par nesaprātīgi augstu.
Vai GPL griestu noteikšana iespaidoja ātro patēriņa kredītu nozari?	Jā	Pēc GPL griestu izmaiņām ir samazinājusies ātro patēriņa kredītu nozare, kā arī kredītu pieejamība. Kredīti tiek izsniegti uz ilgākiem termiņiem un par augstākām summām, lai nodrošinātu GPL griestu prasības. GPL procentu likmes griestu noteikšana nesniedza vēlamo rezultātu un atstāja negatīvu ietekmi uz ātro patēriņa kredītu tirgu.
Vai valstī ātro patēriņa kredītu nozares regulēšanai tiek izmantoti papildus instrumenti?	Jā	Lietuvā patēriņa kredītu devējus uzrauga Lietuvas Bankas Uzraudzības Dienests. Pirms aizdevuma izsniegšanas ir jāpārlicinās par aizņēmēja spēju atmaksāt aizdevumu. Populārākais kredītpējas pārbaudes resurss ir Creditinfo privātas kredītbirojs. Lietuvas kredītreģistrs šobrīd ir pieejams tikai bankām un kredītapvienībām. Aizdevuma atmaksas kavējuma soda procenti nedrīkst pārsniegt 0.05% dienā no nokavētās summas. Tajā pašā laikā nokavējuma naudas aprēķināšana neierobežo līgumisko procentu aprēķinu, kas notiek tik ilgi līdz aizdevums tiek atmaksāts. Aizņēmējam jāsaņem informācija par aizņēmuma GPL.

Ziņojums par ārvalstu pieredzi gada procentu likmes izmantošanā un nosakot ierobežojumus nebanku kreditēšanā • Ziņojums

Ārvalstu pieredzes salīdzinājums un galvenās atziņas (2/2)

Lietuva

Jā/Nē

Skaidrojums

Plānotās izmaiņas likumdošanā

Jā

Tiek plānots ieviest prasību, kas nosaka, ka patēriņa kredītu nedrīkst izsniegt gadījumos, kad mājsaimniecības finansiālās saistības pārsniedz noteiktu mājsaimniecības mēneša ienākumu sliekšni.

Priekšrocības/Trūkumi

+ GPL aprēķina formula atspoguļo visas potenciālās kredīta izmaksas.

- Pārbaude par aizņēmēja spēju atmaksāt aizdevumu netiek strikti regulēta no likumdevēja puses

Ārvalstu pieredzes salīdzinājums un galvenās atziņas (1/2)

Igaunija

	Jā/Nē	Skaidrojums
Vai valstī ir noteikti GPL griesti ātrajiem patēriņa kredītiem? Kādi ir GPL griesti?	Jā	<i>Kopš 2009. gada ar likumu ir noteikts, ka gadījumos, kad patēriņa aizdevuma procentu likme trīs vai vairāk reizes pārsniedz Igaunijas Centrālās Bankas noteikto vidējo procentu likmi aizdevuma līgums var tikt apstrīdēts. Šobrīd GPL griesti ir 106.72% (35.57% x 3).</i>
Vai GPL aprēķina formula ir specifiski pielāgota ātro kredītu nozarei? Kāda ir atšķirība starp ātro kredītu nozarei un banku nozarei piemērotajām GPL aprēķina formulām?	Nē	<i>Ātro kredītu nozares uzņēmumiem tiek piemērota tāda pati gada procentu aprēķina formula, kā visiem pārējiem uzņēmumiem, kas nodarbojas ar patēriņa kreditēšanu. GPL aprēķināšanai izmantotajā formulā ietverti mehānismi, kas nepieļauj aizdevuma sadārdzinājumu izmantojot komisijas maksas, jo visi saistītie izdevumi ir ietverti formulā.</i>
Vai GPL tiek izmantota informatīviem mērķiem?	Jā	<i>Informācija par GPL ir jānorāda ātrā aizdevuma izsniedzēja mājas lapā un aizdevuma līgumā. Pirms aizņēmējs aizņemas viņam ir jāiepazīstas ar aizdevuma līgumu, līdz ar to arī ar GPL.</i>
Vai GPL griesti laika gaitā ir mainījušies?	Jā	<i>GPL griesti mainās atkarībā no vidējās patēriņa kredītu procentu likmes, kas var mainīties katru mēnesi. Vidējās procentu likmes publicē Igaunijas Centrālā Banka</i>
Vai GPL griestu noteikšana iespaidoja ātro patēriņa kredītu nozari?	Nē	<i>Robeža, pēc kuras GPL aizdevuma likmi iespējams apstrīdēt, nav ietekmējusi ātro kredītu nozari.</i>

Ārvalstu pieredzes salīdzinājums un galvenās atziņas (2/2)

Igaunija

Jā/Nē

Skaidrojums

Vai valstī ātro patēriņa kredītu nozares regulēšanai tiek izmantoti papildus instrumenti?

Jā

Kopš 2009. gada aizdevējam jātiekas klātienē ar jaunu klientu, lai klients būtu tiesīgs saņemt aizdevumu. Šī noteikuma pārkāpuma gadījumā var nākties maksāt soda naudu līdz 32'000 EUR par katru gadījumu. Visiem ātro kredītu izsniedzējiem jābūt reģistrētiem Ekonomisko Aktivitāšu Reģistrā. Ātro kredītu izsniedzējus uzrauga policija (Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas likuma ietvaros) un Patērētāju tiesību aizsardzības birojs. Pirms aizdevuma izsniegšanas atbilstoši 2008/48/EC ir jāpārbauda aizņēmēja spēja atmaksāt aizņēmumu. Aizņēmēja spēja atmaksāt aizdevumu tiek pārbaudīta publiskajos reģistros, tādos kā kredītu reģistrs, nodokļu parādu reģistrs, iedzīvotāju reģistrs, zemesgrāmatā un citos. Tāpat tiek izmantoti Kredītbiroja pakalpojumi un katra ātro kredītu izsniedzēja iekšējās procedūras. Ātro kredītu sniedzējiem obligāti jāuzrāda kredīta GPL katram kredītam, kas tiek izsniegts. Ja pirms aizdevuma izsniegšanas aizņēmējs netiek informēts par gada procentu likmi, vai GPL pārsniedz likumā noteiktos griestus, tad likumiski noteiktā procentu likme stājas spēkā. Procentu likmes griesti veidojas no trīskāršas Igaunijas Bankas noteiktās patēriņa kredītu vidējās likmes, kas mainās katru mēnesi. Šobrīd procentu likmes griesti ir 106.72% (35.57% x 3) Šobrīd pārkāpumu gadījumā procentu likme, kas stājas spēkā ir 7.75% (7% ir Igaunijas noteiktā procentu likme un 0,75% ir Eiropas Centrālās Bankas noteiktā likme), bet tā var mainīties divas reizes gadā gadījumos, kad Eiropas Centrālā Banka izmaina procentu likmes.

Plānotās izmaiņas likumdošanā

Jā

Šobrīd tiek izstrādāts likums, kas paredz stingrāku ātro kredītu reklāmu uzraudzību. Likumprojekts paredz ierobežojumus reklāmas saturā. Reklāma nedrīkstēs radīt iespaidu, ka aizņemties ir viegli un aizņēmējs neuzņemas risku. Tiks noteikti saukļi, kurus reklāmas nedrīkstēs saturēt. Tāpat kā šobrīd reklāmā būs jānorāda svarīgākā informācija par aizdevumu – aizdevuma summa, GPL un cita informācija.

Priekšrocības/Trūkumi

+ Ātro patēriņa kredītu sniedzējiem ir pieejami valsts reģistri, lai veiktu klientu kredītpējas izvērtēšanu.

+ GPL aprēķina formula atspoguļo visas potenciālās kredīta izmaksas.

+ Ir izstrādāti noteikumi patērētāju tiesību aizsardzībai, kas paredz iespējas apstrīdēt aizņēmuma līgumu gadījumos, kad GPL ir augstāka nekā pēc likuma noteikts, vai arī gadījumos, kad aizņēmējs nav informēts par aizņēmuma nosacījumiem.

+ Visi ātro patēriņa kredītu izsniedzēji ir reģistrēti komersanti

- Aizņēmēja spējas atmaksāt aizdevumu pārbaude netiek strikti regulēta no likumdevēja puses

Kredītbiroju un parādu piedziņas uzņēmumu tirgū valda konkurence un nenotiek savstarpēja informācijas apmaiņa, tāpēc dažādos reģistros pieejama nepilnīga informācija.

2013. gada 25. marts

Ārvalstu pieredzes salīdzinājums un galvenās atziņas (1/2)

Dānija

	Jā/Nē	Skaidrojums
Vai valstī ir noteikti GPL griesti ātrajiem patēriņa kredītiem? Kādi ir GPL griesti?	Nē	Dānijā nav noteikti GPL griesti, tomēr ir izveidoti normatīvie akti, kas ierobežo aizdevuma izsniedzēja iespējas ļaunprātīgi izmantot aizņēmēja neuzmanību vai pieredzes trūkumu.
Vai GPL aprēķina formula ir specifiski pielāgota ātro kredītu nozarei? Kāda ir atšķirība starp ātro kredītu nozarei un banku nozarei piemērotajām GPL aprēķina formulām?	Nē	Ātro kredītu nozares uzņēmumiem tiek piemērota tāda pati gada procentu aprēķina formula, kā visiem pārējiem uzņēmumiem, kas nodarbojas ar patēriņa kredītēšanu. GPL aprēķināšanai izmantotajā formulā ietverti mehānismi, kas nepieļauj aizdevuma sadārdzinājumu izmantojot komisijas maksas, jo visi saistītie izdevumi ir ietverti formulā.
Vai GPL tiek izmantota informatīviem mērķiem?	Jā	GPL aprēķins tiek veikts, lai nodrošinātu aizdevumu caurspīdīgumu un iespējas tos savstarpēji salīdzināt. Ātrā kredīta izsniedzējam jāspēj pierādīt, ka aizņēmējs ir iepazstināts ar aizņēmuma noteikumiem, kas iekļauj arī aizņēmuma cenu. Valstī ir likums, kas nosaka ātro kredītu reklāmas noteikumus un informāciju, kas obligāti jāparāda reklāmā.
Vai GPL griesti laika gaitā ir mainījušies?	Nē	Nav noteikti GPL griesti.
Vai GPL griestu noteikšana iespaidoja ātro patēriņa kredītu nozari?	Nē	Nav noteikti ierobežojumi GPL.

Ārvalstu pieredzes salīdzinājums un galvenās atziņas (2/2)

Dānija

	Jā/Nē	Skaidrojums
Vai valstī ātro patēriņa kredītu nozares regulēšanai tiek izmantoti papildus instrumenti?	Jā	<i>Valstī ir spēkā likumi, kas aizsargā patērētāja tiesības attiecībā uz patēriņa kredītiem. Likumi, kas aizsargā patērētājus ir Kredītīgumu likums, Patērētāju līgumu likums, Procentu likums, Likums par līgumiem, Aizdevēju procentu likmju likums. Banku un ne banku kredītētājiem tiek piemērotas atšķirīgas likuma normas. Ātro kredītu izsniedzējiem ir jāsniedz ziņas par aizņēmējiem valsts iestādēm un reģistriem. Klientu kredīspējas vērtēšanai ātro kredītu izsniedzēji izmanto kredītbiroju pakalpojumus.</i>
Plānotās izmaiņas likumdošanā	Nē	<i>Dānijā nav plānotas izmaiņas likumdošanā, kas regulēs ātro patēriņa kredītu nozari.</i>
Priekšrocības/Trūkumi		<ul style="list-style-type: none">+ <i>GPL griesti nav noteikti. GPL aprēķina formula ir nemainīga visiem kredītu devējiem.</i>+ <i>GPL aprēķina formula atspoguļo visas potenciālās kredīta izmaksas un tās mērķis ir kredītu caurspīdīguma un salīdzināšanas iespējas nodrošināšana.</i>+ <i>Likumdošana ir koncentrēta uz patērētāja tiesību aizsardzību, nevis kredītu izsniedzēju ierobežošanu.</i>- <i>Aizņēmēja spējas atmaksāt aizdevumu pārbaude netiek strikti regulēta no likumdevēja puses</i>

Ārvalstu pieredzes salīdzinājums un galvenās atziņas (1/3)

Lielbritānija

Jā/Nē

Skaidrojums

Vai valstī ir noteikti GPL griesti ātrajiem patēriņa kredītiem? Kādi ir GPL griesti?

Nē

2010. gada maijā Lielbritānijas patērētāju tiesību aizsardzības birojs (angliski – *The Office of Fair Trading*), kas ir nebanku kredītdevēju regulējošais dienests Lielbritānijā, ir publicējis ziņojumu par GPL griestu noteikšanas efektivitāti un ietekmi uz Lielbritānijas tirgu. Šis ziņojums apkopoja Lielbritānijas un vairāku citu valstu, piemēram, Kanādas, Amerikas Savienoto valstu (“ASV”) un Austrālijas, ekspertu viedokli un praksi attiecībā uz GPL ierobežojumu noteikšanas ietekmi. Šis ziņojums ir ticis iesniegts Lielbritānijas parlamentā izvērtēšanai. Tā rezultātā Lielbritānija ir atteikusies no GPL ierobežojumu noteikšanas, bet izvēlējusies alternatīvus veidus industrijas regulēšanai, piemēram, reklamēšanās ierobežojumus, patērētāju maksātspējas analīzi, informācijas atklātības principu gan par aizdevēja uzņēmējdarbību, gan arī aizdevuma līguma noteikumiem, par galveno mērķi izvirzot patērētāju tiesību aizsardzību.

Vai GPL aprēķina formula ir specifiski pielāgota ātro kredītu nozarei? Kāda ir atšķirība starp ātro kredītu nozarei un banku nozarei piemērotajām GPL aprēķina formulām?

Nē

Ātro kredītu nozares uzņēmumiem tiek piemērota tāda pati gada procentu aprēķina formula, kā visiem pārējiem uzņēmumiem, kas nodarbojas ar patēriņa kredītešanu. GPL aprēķināšanai izmantotajā formulā ietverti mehānismi, kas nepieļauj aizdevuma sadārdzinājumu izmantojot komisijas maksas, jo visi saistītie izdevumi ir ietverti formulā.

Vai valstī GPL aprēķinam ir informatīvs raksturs, vai pēc tā nosaka GPL griestus?

Jā

GPL aprēķinam ir informatīvs raksturs ar mērķi ļaut patērētājam salīdzināt dažādus pakalpojumus un pakalpojumu sniedzējus, kā arī aplēst gaidāmās izmaksas. Saskaņā ar regulējumu GPL ir jābūt uzrādītai (1) speciālā formā, ko izsniedz patērētājam pirms aizdevuma līguma parakstīšanas informatīvos nolūkos, (2) aizdevuma līgumā un (3) pakalpojumu reklāmās.

Vai GPL griesti laika gaitā ir mainījušies?

Nē

Lielbritānijā līdz šim nav bijuši noteikti GPL griesti.

Ārvalstu pieredzes salīdzinājums un galvenās atziņas (2/3)

Lielbritānija

Vai GPL griestu noteikšana iespaidoja ātro patērētāja kredītu nozari?

Jā/Nē

Skaidrojums

Tā kā Lielbritānija nav ieviesusi GPL griestus, tad nav iespējams novērtēt praktisko ietekmi uz industriju. Lielbritānija atteicās no GPL noteikšanas kā industriju ierobežojošā pasākuma vairāku iemeslu dēļ un viens no tiem bija bažas par industrijas apjoma un piedāvājuma strauju sarukumu, kā rezultātā paplašinātos nelicencēto aizdevēju darbība un samazinātos patērētāju aizsardzība.

Lielbritānija norādīja, ka:

- Ieviešot GPL ierobežojumu, GPL vairāk nedos iespēju salīdzināt kopējās aizdevuma izmaksas, jo liela daļa papildu maksājumu nebūs iekļauti GPL aprēķinā. Par piemēru Lielbritānija izmantoja Austrālijas praksi. 2006. gadā Austrālijā tika ieviests GPL ierobežojums 48% apmērā. Ziņojumā, ko 2008. gadā publicēja Patērētāju aizsardzības ministrija juridiskais departaments (angliski – “Department of justice of Ministry of Consumer Affairs”), ir norādīts, ka īstermiņa aizņēmuma izmaksas patērētājam nav būtiski samazinājušās. Šāda situācija bija radusies, jo:

Nē

- Atsevišķi Austrālijas aizdevēji bija noteikuši dažāda veida komisijas maksas vai maksas par papildu pakalpojumiem, kas nav iekļaujami GPL aprēķinā, un kam nav piemērojams ierobežojums;

- Papildu tam īstermiņa aizdevumu izsniegšanas termiņš un apjoms būtiski pieauga, lai GPL atbilstu noteiktajam ierobežojumam.

- Pie identiska secinājuma jau 2006. gadā bija nonākusi Lielbritānijas Valsts kases komiteja, pētot nepieciešamību noteikt GPL likmes ierobežojumu patērētāja kredītiem. Saskaņā ar viedokli, ko sniedz Roadas universitātes profesore Elaine Kempson, GPL ierobežojums veicinās papildu komisijas maksu ieviešanu, lai samazinātu GLP apjomu. Tā rezultātā pieaugs aizdevuma kopējās izmaksas. Lielbritānijas Valsts kases komiteja norādīja, ka nepieciešams attīstīt citas alternatīvas patērētāju aizsardzībai nevis koncentrēties uz GPL ierobežojumu, kura ieviešanas efektivitāti apšaubā ekonomikas speciālisti.

Ārvalstu pieredzes salīdzinājums un galvenās atziņas (3/3)

Lielbritānija

Jā/Nē

Skaidrojums

Vai valstī ātro patēriņa kredītu nozares regulēšanai tiek izmantoti papildus instrumenti?

Jā

Ātro patēriņa kredītu nozari Lielbritānijā uzrauga patērētāju tiesību aizsardzības birojs, kas regulāri izstrādā ziņojumus ar mērķi uzlabot industrijas darbību un aizsargāt patērētājus no negodprātīgas kredītdevēju prakses. Lai nodrošinātu patērētāju aizsardzību un reizē ieviestu ES Direktīvu 2000/48/EC, Lielbritānija noteica:

- pirms aizdevuma izsniegšanas, aizdevuma summas palielināšanas vai aizdevuma termiņa pagarināšanas aizdevējam ir jāpārlicinās par aizņēmēja spēju atmaksāt aizdevumu. Pastāv vairākas aģentūras, kas apkopo informāciju par personu kredītvēsturi un par atsevišķu samaksu šo informāciju sniedz saviem klientiem.

- visai informācijai par kopējām aizdevuma izmaksām ir jābūt iekļautai speciālā formā, ko izsniedz patērētājam pirms aizdevuma līguma parakstīšanas informatīvos nolūkos, pašā aizdevuma līgumā, kā arī pakalpojumu reklāmās.

- aizdevējiem ir pienākums saņemt licenci, atklāt īpašniekus un patiesā labuma guvējus, kā arī iesniegt izskatīšanai savu biznesa plānu.

Turklāt papildus tam Lielbritānijas tiesām ir tiesības apstrīdēt aizdevumam līguma noteikumus, ja tā uzskata, ka aizdevums noslēgts ar netaisnīgiem nosacījumiem.

Plānotās izmaiņas likumdošanā

Nē

Lai gan izmaiņas pagaidām nav plānotas, patērētāju aizsardzības dienests ir nācis klajā ar ierosinājumiem industrijas darbības uzlabošanai un patērētāju tiesību aizsardzībai:

- noteikt vienotu praksi visā industrijā patērētāju maksātspējas pārbaudei;

- ierobežot aizdevumu skaitu izsniegtu vienam aizņēmējam;

- aizliegt aizdevējam pagarināt aizdevuma termiņu automātiski, ja laikā netiek veikta aizdevuma atmaksa un noteikt aizdevuma termiņa pagarināšanu tikai kā alternatīvu atmaksas grafika sastādīšanai.

Priekšrocības/Trūkumi

- + GPL atspoguļo visas potenciālās izmaksas (nav slēptu maksājumu). Informācijas pieejamība un salīdzināmība

- + Industrijas regulācija saskaņā ar normatīvajiem aktiem un patērētāju tiesību aizsardzības biroju (nav nelicencētu aizdevēju)

- Augstas aizņēmuma cenas

- Automātiska aizdevuma termiņu pagarināšana

Ārvalstu pieredzes salīdzinājums un galvenās atziņas (1/2)

Somija

Jā/Nē

Skaidrojums

Vai valstī ir noteikti GPL griesti ātrajiem patēriņa kredītiem? Kādi ir GPL griesti?

Jā

Somijā nepastāv GPL griesti. Ar 2013. gada 1. jūniju tiks noteikts mehānisms, ar kuru plāno noteikt pieļaujamo patērētāja izmaksu apjomu noteikta veida un lieluma aizdevumiem. Patērētāja gada izmaksas nedrīkstēs pārsniegt 50% + ECB refinansēšanas likme (51% 2013. gada martā) tiem aizdevumiem, kuru apjoms ir mazāks par EUR 2,000. Izņēmums attieksies uz tiem aizņēmumiem, kuru mērķis ir iegādāties atsevišķu preci vai pakalpojumu, piemēram, elektrotehnikas iegādei. Turklāt, uz aizdevumiem, kas pārsniedz EUR 2,000 šie noteikumi neattieksies. Normatīvie akti paredz iespēju apstrīdēt aizdevuma noteikumus, ja aizdevums noslēgts ar netaisnīgiem nosacījumiem.

Vai GPL aprēķina formula ir specifiski pielāgota ātro kredītu nozarei? Kāda ir atšķirība starp ātro kredītu nozarei un banku nozarei piemērotajām GPL aprēķina formulām?

Nē

Ātro kredītu nozares uzņēmumiem tiek piemērota tāda pati gada procentu aprēķina formula, kā visiem pārējiem uzņēmumiem, kas nodarbojas ar patēriņa kreditēšanu. GPL aprēķināšanai izmantotajā formulā ietverti mehānismi, kas nepieļauj aizdevuma sadārdzinājumu izmantojot komisijas maksas, jo visi saistītie izdevumi ir ietverti formulā.

Vai valstī GPL aprēķinam ir informatīvs raksturs, vai pēc tā nosaka GPL griestus?

Jā

GPL aprēķinam ir informatīvs raksturs ar mērķi ļaut patērētājam salīdzināt dažādus pakalpojumus un pakalpojumu sniedzējus, kā arī aplēst gaidāmās izmaksas.

Vai GPL griesti laika gaitā ir mainījušies?

Nē

Somijā nepastāv GPL griesti. Taču no 2013. gada 1. jūnija stāsies spēkā noteikumi, kas noteiks patērētāja gada izdevumu apjomu noteikta veida un lieluma aizdevumiem.

Vai GPL griestu noteikšana iespaidoja ātro patēriņa kredītu nozari?

Nē

Lai gan izmaiņas attiecībā uz patērētāju izmaksu apjoma noteikšanu vēl nav spēkā, taču eksperti, kas ir izstrādājuši likumprojektu un tā anotāciju, uzskata, ka līdz ar izmaiņām:

- industrija būtiski samazinās vai pārtrauks izsniegt aizdevumus, kam tiks piemēroti noteikumi, jo šādu aizdevumu izsniegšana būs nerentabla aizdevējiem. Industrijas apjomi kritīsies.
- aizdevēji ieviesīs iepriekš tirgū neeksistējošus pakalpojumus, t.i., īstermiņa aizdevumu izsniegšanu konkrētu preču iegādei, uz kuru neattieksies jaunie noteikumi;
- patērētāji izvēlēsies aizņemties citos ES tirgos[4 un 5].

Ārvalstu pieredzes salīdzinājums un galvenās atziņas (2/2)

Somija

	Jā/Nē	Skaidrojums
Vai valstī ātro patēriņa kredītu nozares regulēšanai tiek izmantoti papildus instrumenti?	Jā	<p>Somijā ir vairākas iestādes, kas uzrauga ātro patēriņa kredītu devējus. Ieviešot ES Direktīvu 2008/48/EC, Somija noteica:</p> <ul style="list-style-type: none"> • aizdevējiem pienākumu pirms aizdevuma izsniegšanas pārlicināties par aizņēmēja spēju atmaksāt aizdevumu, ko Somijā var izdarīt, izmantojot pieejamo kredītreģistra informāciju (uzrāda informāciju tikai par personas neatdotajiem aizņēmumiem, kavētajiem maksājumiem), kā arī • aizdevējiem ievērot noteikumus attiecībā uz pakalpojumu reklāmu saturu, kurā jānorāda efektīvo GPL, kopējās izmaksas attiecībā uz aizņēmumu, maksimālo vai minimālo aizņēmuma apjomu, paredzamo līguma darbības laiku, kā arī paredzamo maksājumu skaitu atmaksas grafikā. <p>Papildu ES Direktīvas 2008/48/EC prasību īstenošanai, Somija ir aizliegta aizdevumu izsniegšana laikā no 23:00 līdz 7:00.</p>
Plānotās izmaiņas likumdošanā	Jā	<p>2013. gada 1.jūnijā stāsies spēkā prasība aizdevējiem veidot datubāzi, uzskaitot personas, kas ir aizņēmušās, kā arī apmainīties ar šo informāciju industrijā. Noteiks patērētāju kopējo izdevumu apjoma noteikšanas mehānismu, kas neļaus kopējām izmaksām pārsniegt 50% + ECB refinansēšanas likme (51% 2013. gada martā) tiem aizdevumiem, kuru apjoms ir mazāks par EUR 2,000. Izņēmums attieksies uz tiem aizņēmumiem, kuru mērķis ir iegādāties atsevišķu precī vai pakalpojumu, piemēram, elektrotehnikas iegādei [4 un 5].</p>
Priekšrocības/Trūkumi		<ul style="list-style-type: none"> + Informācijas pieejamība un salīdzināmība, jo industrijai ir prasība atklāt visas izmaksas + Patērētāju aizsardzība ir nodrošināta, ja darījuma nosacījumu ir netaisnīgi + Plānotās izmaiņas ļaus novērtēt aizņēmēja spēju atmaksāt, izvērtējot arī citu aizdevēju datus, lielākas iespējas identificēt klientus, kas nespēs segt savas saistības - Līdz ar jaunajām izmaiņām attiecībā uz patērētāja izmaksu noteikšanu samazināsies patērētāju iespēja iegūt noteikta veida aizdevumus. Tas ietekmēs tādu aizdevumu saņemšanu, kurus aizdevējiem neatmaksāsies izsniegt, piemēram tos, kas ir EUR 2,000 un mazāks (nav izsniegts konkrētas preces iegādei). Patērētājiem būs ierobežoti savās iespējās aizņemties. Turklāt paredzams, ka industrijas apmēri strauji kritīsies. - Patērētāja izmaksu noteikšanas ideja ir balstīta uz tādu valstu kā Vācija un Francija pieredzi, kur nebanku kredītdevēji vēsturiski nepiedalās patērētāju kredīvēšanā, jo šajā industrijā pilnībā dominē bankas un tām līdzīgas finanšu institūcijas.

Ārvalstu pieredzes salīdzinājums un galvenās atziņas (1/2)

Zviedrija

	Jā/Nē	Skaidrojums
Vai valstī ir noteikti GPL griesti ātrajiem patēriņa kredītiem? Kādi ir GPL griesti?	Nē	Zviedrijā nav noteikti GPL griesti, tomēr ir normatīvie akti, kas nosaka aizdevumu izsniegšanas kārtību ar mērķi aizsargāt patērētājus. Noteikumi ir izdoti saskaņā ar Direktīvu 2008/48/EK.
Vai GPL aprēķina formula ir specifiski pielāgota ātro kredītu nozarei? Kāda ir atšķirība starp ātro kredītu nozarei un banku nozarei piemērotajām GPL aprēķina formulām?	Nē	Ātro kredītu nozares uzņēmumiem tiek piemērota tāda pati gada procentu aprēķina formula, kā visiem pārējiem uzņēmumiem, kas nodarbojas ar patēriņa kreditēšanu. GPL aprēķināšanai izmantotajā formulā ietverti mehānismi, kas nepieļauj aizdevuma sadārdzinājumu izmantojot komisijas maksas, jo visi saistītie izdevumi ir ietverti formulā. GPL formula ir noteikta saskaņā ar Direktīvas 2008/48/EK 1. pielikumu.
Vai valstī GPL aprēķinam ir informatīvs raksturs, vai pēc tā nosaka GPL griestus?	Jā	GPL aprēķinam ir informatīvs raksturs ar mērķi ļaut patērētājam salīdzināt dažādus pakalpojumus un pakalpojumu sniedzējus, kā arī aplēst gaidāmās izmaksas. Saskaņā ar normatīvajiem aktiem GPL ir jābūt uzrādītai reklāmās, visa veida informatīvajos ziņojumos, formās u.c. dokumentos, kas tiek izsniegti patērētājam pirms līguma parakstīšanas, kā arī aizdevuma līgumā.
Vai GPL griesti laika gaitā ir mainījušies?	Nē	Zviedrijā līdz šim nav bijuši noteikti GPL griesti.
Vai GPL griestu noteikšana iespaidoja ātro patēriņa kredītu nozari?	Nē	Nav noteikti ierobežojumi GPL, tāpēc ātro kredītu nozarē nav novērota nekāda ietekme.
Vai valstī ātro patēriņa kredītu nozares regulēšanai tiek izmantoti papildus instrumenti?	Jā	Regulējošais institūcijai ir tiesības pieņemt lēmumu izbeigt aizdevēja darbību Zviedrijas tirgū (anulēt licenci), ja aizdevējs neievēro normatīvo aktu prasības attiecībā uz patērētāju aizsardzību.

Ārvalstu pieredzes salīdzinājums un galvenās atziņas (2/2)

Zviedrija

	Jā/Nē	Skaidrojums
Plānotās izmaiņas likumdošanā	Jā	<i>Plānotās izmaiņas skars kredītdevējus, kas pārkāps noteikumus saistībā ar pienākumu veikt patērētāja kredītvēstures izpēti. Ja paredzētās izmaiņas pieņems, tās stāsies spēkā 2014. gada 1. janvārī. Soda apmērs, ko regulators varēs noteikt, svārstīsies no 500 SEK līdz 5 milj, SEK. Sods nedrīkstēs pārsniegt 10% no uzņēmuma apgrozījuma[13].</i>
Priekšrocības/Trūkumi		<ul style="list-style-type: none">+ GPL atspoguļo visas potenciālās izmaksas (nav slēptu maksājumu). Informācijas pieejamība un salīdzināmība+ Industrijas regulācija saskaņā ar normatīvajiem aktiem un patērētāju tiesību aizsardzības biroju (nav nelicencētu aizdevēju)- Augstas aizņēmuma cenas- Iespēja pagarināt aizdevuma termiņu neskaitāmas reizes

Pielikums 3

Izmantotā literatūra

Izmantotā literatūra (1/2)

- 1) Nicola Howell, Therese Wilson, James Davidson “Interest rate caps: protection or paternalism?” Griffith University: Centre for Credit and Consumer Law, 2008 (<http://eprints.qut.edu.au/45483/1/CCCL-Interest-rate-caps-report-final.pdf>)
- 2) Office of fair trading “Review of high-cost credit” Office of fair trading, 2010 (http://www.oft.gov.uk/shared_oftr/reports/consumer_credit/High-cost-credit-review/OFT1232b.pdf)
- 3) Personal Finance Research Centre University of Bristol “The impact on business and consumers of a cap on the total cost of credit” University of Bristol, 2013 (https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/136548/13-702-the-impact-on-business-and-consumers-of-a-cap-on-the-total-cost-of-credit.pdf)
- 4) Riksdāga lēmums 132/2009 rd par valdības izstrādāto grozījumu likumprojektu Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 7. nodaļā, Kriminālkodeksa 36. nodaļas 6. paragrāfā un Procentu likuma 4. paragrāfā, Helsinki, 2009.gada 20.oktobrī (http://www.riksdagen.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/rsv_132_2009_p.shtml)
- 5) Riksdāga lēmums 89/2010 rd par valdības izstrādāto grozījumu likumprojektu Patērētāju tiesību aizsardzības likumā, noteiktu kredīdevēju reģistrāciju un attiecīgo normatīvo aktu grozījumiem, Helsinki, 2010.gada 9.jūnijā (http://www.riksdagen.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/rsv_89_2010_p.shtml)
- 6) 2008. gada 23. aprīļa Eiropas parlamenta un padomes Direktīva par patēriņa kredītlīgumiem 2008/48/EK (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:133:0066:0092:LV:PDF>)
- 7) 2008. gada 23. aprīļa Eiropas parlamenta un padomes Direktīva par patēriņa kredītlīgumiem 2008/48/EK (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:133:0066:0092:LV:PDF>)
- 8) Damon Gibbons “Does increased credit data sharing really benefit low income consumers?” Center of responsible credit, 2013 (<http://www.responsible-credit.org.uk/projects/does-increased-credit-data-sharing-really-help-low-income-borrowers>)
- 9) Consumer Finance Association, “Office of Fair Trading: Research into the payday loan & consumer credit industry” Consumer Finance Association, 2010 (<http://www.cfa-uk.co.uk/documents/CFA-Leaflet-OFTCreditIndustryResearchNov11.pdf>)

Izmantotā literatūra (2/2)

- 10) Eurofinas “Financial education” Eurofinas, 2012
(http://www.eurofinas.org/uploads/documents/reports/EUROFINAS_FinanEduc_2012_WEB.pdf)
- 11) Policis “Economic and Social Risks of Consumer Credit Market Regulation”, Policis, 2004
(<http://www.policis.com/pdf/credit/Economic%20and%20Social%20Risks%20of%20Consumer%20Credit%20Market%20Regulation.pdf>)
- 12) Latvijas nebanku kredītdevēju asociācijas apkopotie dati
- 13) Zviedrijas valdība “Grozījumu likumprojekts patēriņa kredītu likumā”, Zviedrijas valdība, 2013
(<http://www.regeringen.se/content/1/c6/21/13/04/1b23817b.pdf>)

Ja Jums rodas jautājumi, sazinieties ar mums...

PricewaterhouseCoopers SIA
Kr.Valdemāra iela 21-21
LV-1010, Rīga

Tālr.: +371 67094400
www.pwc.lv

zlata.eksnina@lv.pwc.com
anita.asafreja@lv.pwc.com
vita.sakne@lv.pwc.com

Šī publikācija ir sagatavota kā materiāls par vispārējiem jautājumiem un nav uzskatāma par specifisku profesionālu konsultāciju. Jums nevajadzētu pieņemt jebkādas lēmumus, paļaujoties uz šajā publikācijā iekļauto informāciju, bez iepriekšējas profesionālas konsultācijas saņemšanas. PricewaterhouseCoopers SIA nedod nekādas tiešas vai netiešas garantijas par publikācijā iekļautās informācijas precizitāti vai pilnību, un normatīvajos aktos pieļautajās robežās ne PricewaterhouseCoopers SIA, ne tās dalībnieki, darbinieki vai pārstāvji neuzņemas atbildību par sekām, kas radušās jums vai jebkurai trešajai personai, kas rīkojusies vai atturējusies no kādas darbības saskaņā ar šajā publikācijā iekļauto informāciju, kā arī par jebkuru lēmumu, kas pieņemts, balstoties uz šo publikāciju.

© 2013 PricewaterhouseCoopers SIA. Visas tiesības aizsargātas. Šajā dokumentā "PwC" nozīmē PricewaterhouseCoopers SIA, kas ir starptautiskā firmu tīkla PricewaterhouseCoopers International Limited dalībnieks, kurā katrai dalīborganizācijai ir atsevišķas un neatkarīgas juridiskās personas statuss.